

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nastja Vidic

Subkulturne in življenjskostilne značilnosti plezanja v
pozni moderni

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nastja Vidic

Mentorica:izr. prof. dr. Metka Kuhar

Subkulturne in življenjskostilne značilnosti plezanja v
pozni moderni

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

ZAHVALA

Zahvaljujem se moji mentorici izr. prof. dr. Metki Kuhar za vso pomoč, svetovanje in usmerjanje pri izdelavi diplomskega dela.

Hvala moji družini, prijateljem, plezalcem in vsem, ki ste me podpirali in mi pomagali.

Hvala Benotu za pomoč, potrpežljivost in spodbudo.

Subkulturene in življenjskostilne značilnosti plezanja v pozni moderni

V diplomskem delu raziskujem plezanje kot poznomoderno subkulturo in življenjski stil. Ker se je ta šport populariziral predvsem v zadnjih nekaj letih, ga kot subkulturo raziskujem na podlagi poznomodernih teorij subkultur, ki kot enega pomembnih vidikov za raziskovanje predpostavljajo tudi življenjski stil. Z razdelavo klasičnih teorij o subkulturah pridem do izhodišč poznomodernih konceptualizacij subkultur, ki pa zaradi sprememb današnjega časa v ospredje postavljajo nove ključne prepoznavanja subkultur. Na podlagi teh v nalogi oblikujem kategorizacijo, ki sestoji iz kategorij jezika, videza in življenjskega stila, po kateri nato plezanje umestim med poznomoderne subkulture. Pri prepoznavanju prisotnosti teh kategorij pri plezanju sem si pomagala s primeri iz opazovanja z udeležbo, ki sem jih v empiričnem delu raziskovanja s pomočjo fokusne skupine potrdila in nadgradila. Prišla sem do ugotovitev, da plezanje predstavlja specifičen življenjski stil ter da vsebuje značilnosti poznomoderne subkulture. V primeru plezanja je zaradi vsebine novih karakteristik subkultur v pozni moderni primernejše poimenovanje po Velikonji – plezalna subkulturalna scena.

Ključne besede: plezanje; subkultura; življenjski stil.

Features of climbing subculture and its lifestyle in the late modern era

In my work I research and study climbing as a late modern subculture and lifestyle. Due to its rapid popularization in the last couple of years, I will base my study on late modern subculture theories, which recognize lifestyle as a major aspect. The use of classic subculture theories leads me to late modern concepts, which, due to time changes, tend to use newer keys for identifying subcultures. Based on this, I created a categorization which consists of language, appearance and lifestyle and with which I am able to define climbing as a late modern subculture. With participant observation I was able to recognize the presence of these features amongst climbers and was able to confirm and upgrade this with empirical data from a focus group. I came to a conclusion that climbing does present a specific lifestyle and that it contains features of late modern subcultures. Due to additional subcultural characteristics in the late modern era, it is more appropriate, by Velikonja's definition, to define climbing as a subcultural scene.

Key words: climbing, subculture, lifestyle.

1 UVOD	6
2 DRUŽBENO-HISTORIČNA KONSTRUKCIJA SUBKULTUR	7
2. 1 ČIKAŠKA ŠOLA	7
2. 2 BIRMINGHAMSKI CENTER	8
2. 3 ANTROPOLOŠKE RAZISKAVE	9
2. 4 KONCEPTUALIZACIJE SUBKULTUR V POZNI MODERNI	10
3 ŽIVLJENJSKI STIL	15
4 KATEGORIJE POZnomODERNIH SUBKULTUR IN UMEStITEV PLEZANJA	18
4. 1 JEZIK	18
4. 1. 1 ŽARGON	18
4. 1. 2 SLENG	19
4. 2 VIDEZ	20
4. 3 ŽIVLJENJSKI STIL	21
4. 3. 1 PROSTOČASNI VZOREC	21
4. 3. 2 POTROŠNE PRAKSE	22
4. 3. 3 IDENTITETA	23
5 PREDSTAVITEV IZVEDENE METODE FOKUSNE SKUPINE IN REZULTATOV	27
5. 1 SPLOŠNE SKUPNE TOČKE PLEZALCEV	27
5. 2 SKUPEN JEZIK	27
5. 3 VIDEZ PLEZALCEV	28
5. 4 ŽIVLJENJSKI STIL PLEZALCEV	29
5. 5 PLEZANJE IN IDENTITETA	29
5. 6 PRIPADNOST SKUPINI/ SUBKULTURI/ SKUPNOSTI	30
6 SKLEP	31
7 LITERATURA	33
8 PRILOGI	34
PRILOGA A: PLEZANJE KOT ŠPORT	34
PRILOGA B: FOKUSNA SKUPINA	41

1 UVOD

V diplomskem delu bom raziskovala plezanje kot poznomoderno subkulturo in vlogo življenjskega stila pri tem. Na podlagi pregleda klasičnih in poznomodernih teorij o subkulturah in življenjskih stilih bom ugotavljala značilnosti poznomodernih subkultur in življenjskih stilov in raziskala v kolikšni meri se pojavljajo. Plezanje bom v svoji raziskavi, ki bo vključevala tudi empirično analizo, analizirala kot življenjski stil, ki je osrednji vidik v poznomodernih konceptualizacijah subkultur. To mi bo pomagalo pri potrditvi plezanja kot poznomoderne subkulture.

Plezanje še ni bilo zadostno tematizirano z vidika subkulturnih in življenjskostilnih teorij, zato bom skozi opazovanje in analiziranje pripadnikov tega športa prišla do sklepov o subkulturnih in življenjskostilnih lastnostih plezanja.

Osredotočila se bom na raziskovalno vprašanje - ali plezanje lahko uvrstimo v subkulturo glede na poznomoderne teorije subkultur ter ali konstituira življenjski stil. Pri tem predpostavljam tezo, da plezanje lahko označimo kot poznomoderno subkulturo.

S plezanjem se zavzeto ukvarjam tri leta. V tem času sem ugotovila, da je ta šport v Sloveniji, kot tudi po svetu, v zadnjem času postal vse bolj priljubljen, predvsem zaradi vse boljše zagotovitve varnosti pri športnem plezanju, zaradi večjega vlaganja v razvoj, dobre dostopnosti, razmeroma še nizkih stroškov, vse večje promocije, uspehov Slovencev na tekmovanjih in tudi zaradi potenciala za druženje. Ko vse bolj spoznavam lastnosti plezanja v praksi, vidim veliko povezav med pripadniki tega športa. Imajo podobne poglede na svet, filozofijo, ki se oblikuje znotraj športa, interese, ki se oblikujejo posledično zaradi ukvarjanja s plezanjem, pa tudi značilne podobnosti v zunanjem izgledu, kar jih združuje v distinktivno skupino ljudi.

V diplomski nalogi bom najprej izpostavila ključne značilnosti izbranih klasičnih teorij subkultur, ki so podlaga poznomodernim teorijam subkultur. Sledil bo podrobnejši pregled poznomodernih subkulturnih teorij, iz katerih bom izpostavila prepoznavne kategorije poznomodernih subkultur. Sledili bosta poglavji o ugotovitvah empiričnega raziskovanja.

Empirični del pa bo obsegal kvalitativni pristop:

1. Opazovanje z udeležbo, na podlagi katerega bom opisala lastnosti plezanja, ki se skladajo oziroma ne skladajo z izpostavljenimi kategorijami mojih raziskovalnih konceptov.

2. Fokusno skupino, katera bo vključevala plezalce različnih starosti, spola in stopenj profesionalnosti oziroma intenzivnosti treniranja. Fokusna skupina bo v pomoč pri potrditvi vidikov plezanja, ki bodo relevantni za potrditev oziroma zavrnitev moje raziskovalne teze.

2 DRUŽBENO-HISTORIČNA KONSTRUKCIJA SUBKULTUR

Za opis mojega osrednjega pojma – subkultura – najprej navajam citata Poštraka in Thorntonove. Prvi v definiciji subkulture poudari določene značilnosti pojmovanja subkultur, ki so prisotne tudi pri plezanju. Definicija Thorntonove pa je za plezanje smiselna v determiniranju skupnega imenovalca pripadnikov subkulture.

Izraz, ki ga ne slovenimo, da ohrani izvorni analitski pomen. Ne gre namreč za nekaj, kar je pod kulturo, temveč – v širšem smislu – za (katero koli) obliko kulture, ki se vzpostavlja v dani posebni družbeni skupini. Ta oblika kulture je ponavadi v nekem (resda večkrat podrejenem) odnosu do uradne prevladujoče kulture. V ožjem smislu /.../ je subkultura z vsemi pridevniki (mladinska, urbana, uporniška itd.) pojem, s katerim opredeljujemo posebno obliko kulture, ne več vezano zgolj na mladino in ne več nujno prisotno le v urbanih središčih. (Poštrak 2002, 352)

» /.../ subkulture so skupine ljudi, ki si delijo nekaj skupnega (delijo si problem, interes, prakso), kar jih jasno ločuje od članov drugih socialnih skupin.« (Thornton 1997, 1)

Izbranimu splošnima definicijama pojma subkulture sledijo relevantne ugotovitve klasičnih teorij subkultur.

2.1 ČIKAŠKA ŠOLA

Začetki sistematičnih sodobnih proučevanj uporniških mladinskih subkultur segajo v leto 1892, ko so v Ameriki, na čikaški univerzi, ustanovili Oddelek za sociologijo in antropologijo. Njegova dejavnost je temeljila na sociološki tradiciji (empirični sociološki analizi oziroma na kvalitativnem pristopu), katero poimenujejo čikaška šola (Poštrak 2002, 161). Prve sodobne študije subkultur, njihovega vedenja in delovanja, so se ukvarjale s **prestopništvom** in **mladimi**, od koder izvira pojem mladinska kultura. Po Parsonsovem mnenju ima ta nasprotne vrednote tistim iz sveta odraslih, kot so produktivno delo, prilagajanje rutini, odgovornost. Mladi razvijajo vrednote, kot so zapravljanje, hedonistične prostočasne dejavnosti,

neodgovornost (Parsons v Poštrak 2002, 161). Sam termin subkulture sta prva uporabila Lee in Gordon. Slednji je leta 1947 pojasnil subkulturo kot koncept, ki se nanaša na »pododdelek« nacionalne kulture, katerega sestavljajo kombinacije dejavnikov, kot so **družbeni razred, etnično ozadje, ruralna oziroma urbana rezidenca, versko prepričanje**. Izhajal je iz predhodne uporabe koncepta subkulture, ki ga je podal Green leto prej, pri kateri ga tudi on uporablja za opis kombinacije dejavnikov, kot so **etnična skupina, socialni razred, regija, poklic, vera, urbano/ruralno okolje** (Gordon 1947, 40-42).

Še en pomemben pripadnik čikaške šole, A. K. Cohen, je leta 1955 razvil splošno teorijo subkultur. Predpostavlja, da so vsa človeška dejanja (ne le delikventnost) **reševanje problemov**. Vsak posameznik pripada neki referenčni skupini, ki deluje v skladu z njegovimi prepričanji, katere skupina potrjuje in definira. Pojav nekih skupinskih standardov znotraj skupnega referenčnega okvirja pomeni pojav neke nove subkulture. Nova subkultura predstavlja nov **statusni sistem in vedenje**, ki je **odklonsko** z vidika širše družbe. Ko si posameznik pridobi status znotraj te nove skupine, izgubi status izven nje (Cohen 1955, 44-54).

2. 2 BIRMINGHAMSKI CENTER

Za razliko od čikaške šole, oprte na empirično sociološko tradicijo, pa se druga veja proučevanja subkultur – birminghamski center – osredotoča na izročilo literarne kritike.

Začetki birminghamske tradicije segajo v leto 1964, ko je bil na Univerzi v Birminghamu ustanovljen Center za sodobne kulturne študije (The Centre for Cultural Studies - CCCS). V nasprotju s čikaško šolo, je bil birminghamski center osredotočen na razlage simbolnih pomenov proučevanih subkulturnih **vzorcev obnašanja** in na njihove **oblike, videz** (Poštrak 2002, 163).

V sedemdesetih letih Cohen pojem subkulture oziroma danega življenjskega sloga, ki sestoji iz več simbolnih podsistemov, postavlja v širši kontekst sobivajočih življenjskih slogov. Pri tem deli štiri osnovne simbolne podsisteme:

1. **obleka**
2. **glasba**, katere proizvede subkultura sama, ter
3. **ritual**
4. **argo**

Pri tem prvi in drugi simbolni podsistem proizvede subkultura sama (Cohen v Poštrak 2002, 164-165).

Birminghamski raziskovalci so analizirali subkulture modov, rokerjev, punkerjev, motoristov, surferjev in se tako osredotočali predvsem na **načine življenja mladine delavskega razreda**, ki so bili najbolj **izstopajoči, odklonski in problematični**. Z **obleko, pristočnimi aktivnostmi in živlenskimi slogom** subkulture predstavljajo drugačne odzive in reševanje problemov (Poštrak 2002, 168-170).

Cohen, McRobbie in Bennett podajajo kritike na ugotovitve raziskovalcev birminghamskega centra, saj so se preveč osredotočali na **upor in delikventnost**, subkultura pa je tudi konstruiranje sveta in ustvarjanje strategij preživetja. Problematično je tudi enoznačno pojmovanje subkulture kot ozaveščene, kritične skupine mladih, ki so drugačni, brez izoblikovanih stališč in s prilagodljivim obnašanjem (Cohen, McRobbie in Bennett v Poštrak 2002, 171).

»Koncept subkulture je sicer podoben konceptu subkulture v tradiciji Čikaške šole, a z bistveno razliko, da je subkultura izraz **razredne solidarnosti**« (Naterer 2010, 36). Naterer pojasnjuje, da je bil primarni cilj raziskovalcev lociranje subkultur v odnose do širših kulturnih struktur – starševske, dominantne in množične kulture. Glede delovanja subkultur, predstavniki CCCS tradicije izpostavljajo dejavnike, kot so **stil, prevzemanje kulturnih objektov** iz drugih časovno-prostorskih lokacij, **ritualna in simbolna delovanja upora, ambivalentne strukturne odnose subkulture do starševske kulture delavskega razreda, spol, subkulturalna identifikacija ter etnična pripadnost** (Naterer 2010, 36-37).

Delikventnost, nasprotovanje vladajoči, množični in starševski kulturi, mladost ter pripadnost določenemu spolu, etični skupini ali delavskemu razredu so preučevane karakteristike birminghamskih raziskovalcev, kamor ne moremo uvrstiti plezanja.

2. 3 ANTROPOLOŠKE RAZISKAVE

Antropološke raziskave poudarjajo druge, neklasične lastnosti subkultur, ki se za razliko od klasičnih bolj približajo plezanju.

Naterer opisuje raziskave urbane antropologije, katere začetki se pojavljajo s čikaško šolo, ki oblikuje urbano-ekološko perspektivo in s tem vzpostavi osnove urbane antropologije. Kot disciplina se je vzpostavila ob koncu šestdesetih let 19. stoletja (Nareter 2010, 46). »Antropološki pristopi zagotovijo preko uveljavljenih standardizacij terenskega dela primerno poglobljenost, aktualnost in dejanskost pa preko relativno neposrednega stika, ki je med sociološkimi pristopi redkejši.« (Nareter 2010, 62-63)

Antropološke raziskave subkultur se od tradicionalno socioloških in kulturoloških razlikujejo po pojmovanju subkulture kot **ne nujno delikventne**, čeprav lahko zaseda odklonsko pozicijo v odnosu do dominantne kulture. Razlika med antropološkim pristopom in čikaško šolo v proučevanju subkultur je tudi, da po antropologih subkultura **ni več nujno kolektivni odziv na probleme** posameznikov v njihovem okolju, kar so zagovarjali Cohen, Irwin, Young (Cohen, Irwin in Young v Naterer 2010, 12). Polje urbane antropologije ima tudi prednost pred bigminghamsko tradicijo, ki se oddalji od subkulture kot subjekta v resničnem svetu. Antropološka tradicija najbolje razvije **metodo opazovanja z udeležbo**. Subkulture enači z relativno omejeno skupino posameznikov, ki si delijo **skupne motive, aktivnosti, ideje, posebno kulturo in prostor** ter navaja elemente subkulture, kot so **imidž, jezik, način obnašanja** članov in **subkulturno kulturo**, katera združuje **sistem tipičnih norm, vrednot, verovanj in idealnih materialnih in simbolnih praks** (Nareter 2010, 11-12).

Antropološke raziskave se že bolj približajo karakteristikam, ki so opazne pri poznomodernih subkulturah. Opazovanje z udeležbo je ena od uporabnih metod za raziskovanje, ki jo bom uporabila tudi sama. Subkultura po teh teorijah ni več nujno delikventna in ni več kolektivni odziv na probleme posameznikov, kar se odraža tudi pri plezanju. Elementi, kot so imidž, jezik, aktivnosti, ideje, prostor, norme in vrednote ter materialne in simbolne prakse, so upoštevani v poznomodernih konceptualizacija subkultur, zato tudi bolj ustrezajo plezanju. Večino teh elementov kot lastnosti poznomodernih subkultur analiziram v nadaljevanju ter jim pripenjam tudi nazorne primere iz plezanja.

2. 4 KONCEPTUALIZACIJE SUBKULTUR V POZNI MODERNI

Poznomoderne konceptualizacije subkultur nastanejo kot potreba po ponovnem premisleku definicij, teorij in proučevanja subkultur (Naterer 2009, 38). Ob prelomu tisočletja se namreč socialni teren prične radikalno spreminjati, s čimer se globalni mainstreami in lokalni substreami reartikulirajo in restrukturirajo ter tako proizvedejo drugačne, hibridne konstalacije (Weinzierl in Muggleton v Naterer 2009, 38). V teh novonastalih družbenih formacijah pozne moderne se kažejo in izstopajo tudi nove značilnosti.

Poznomoderne študije subkulture začnejo označevati kot distinktivne pojave, ki pa **ne temeljijo več na razredni pripadnosti**, katero je s subkulturo skoraj enačila čikaška šola. Zagovarjajo nove elemente, izmed katerih je pomemben **življenjski stil**. Bourdieu poudarja koncept **simbolnega kapitala**, ki s svojimi znaki razlik pripomore k socialni stratifikaciji.

Pomembni so še elementi distinkcije, kot so **jezik, specifična moda, simbolna potrošnja glasbe** (Bourdieu v Naterer 2010, 41).

Thorntonova meni, da je glavna značilnost subkulture **avtentičnost**, ki oblikuje meje sveta, definira vsebino in pogojuje nastanek subkulture, katero ključno oblikujejo **mediji** (Thornton v Naterer 2010, 41).

Poznomoderne subkulturne študije zavračajo tradicionalne pristope in poudarjajo **fluidne koncepte identitete** posameznika, ki lahko pripada več socialnim svetovom. Posamezniki uporabljajo skupino za zadovoljevanje lastnih potreb, ne kot prioriteto (Weinzierl in Muggleton v Naterer 2010, 42).

Weinzierl in Muggleton menita, da danes enostavna dihotomija monolitičnega mainstreama in uporniške subkulture ni več primerna. Avtorja analizirata, da je birminghamska tradicija zanemarjala pomen subkulturne participacije v ekonomskih procesih in dopolnjujeta, da je danes glavna pri oblikovanju in trženju subkulturne identitete **potrošniška orientiranost** subkultur. Subkulture v kapitalizmu opravljajo tudi pomembno funkcijo nosilca novih prodaj in stilističnih inovacij. Birminghamska tradicija je zapostavljala moč medijev, čemur avtorja v sodobnosti nasprotujeta. Medijsko ozaveščena mladina je danes namreč diferencirana s pomočjo medijev, ki s promoviranjem, senzacionalizacijo in komentiranjem omogočajo obstoj številnih subkultur (Weinzierl in Muggleton v Naterer 2010, 40-41). Hoadkinson omenja še internet kot pomembno spremembo današnjega časa in značilnost pozne moderne, kar izpolnjuje interne integrativne in eksterne diferenciacijske funkcije (subkulture delujejo »on-line« in »off-line«) (Hoadkinson v Naterer 2010, 41).

Pomembne spremembe današnjega časa, na katerih temeljijo nove značilnosti subkultur, izpostavi tudi Velikonja, ki pravi, da je treba sodobne subkulturne fenomene preučevati drugače od tistih v šestdesetih in sedemdesetih zaradi:

1. Prevlade informacijske, postindustrijske in urbanizirane družbe, razvoja sredstev množičnega komuniciranja, višje izobraženega prebivalstva, globalizacije, razvoja tehnologije, potrošništva, višanja splošnega življenjskega standarda, več prostega časa, juvenilizacije družbe, nove ekološka zavesti, novih duhovnih gibanj, nadgraditve vojaško-politične delitve sveta z ekonomsko-kulturno ...

2. Skupine mladih se tudi notranje spreminjajo. V devetdesetih je bil vsakdanji svet mladine mešanica odpora, fascinacije in resignacije, obenem pa je bil tudi obvladovan.

3. Poudarek je na dinamiki znotraj subkultur, kjer se najdejo novosti v načinu bivanja, estetskega ustvarjanja, spremembi vrednot, nove zvrsti glasbe, obnovitve starih stilov in njihova zaostritev.

4. Pojavljajo se nove subkulturne prakse s svežo semiološko polifonijo in alternativami na področju življenjskega stila in estetskega ustvarjanja.

Velikonja tako predstavi novejši pogled na subkulture (ob koncu tisočletja), katere niso več »prave« subkulture, saj **ni več estetske, bivanjske, komercialne nekonformnosti**. Subkulturne prakse so namreč alternative in mainstream hkrati.

Avtor ob spremembah subkultur v pozni moderni poudari tudi pomembnost uvedbe novih poimenovanj za te novonastale oblike socialnih formacij. Predlaga uporabo novega koncepta – subkulturne scene. Ta sicer izhaja iz subkultur, a deluje v bolj družbeno sprejemljivi obliki. Subkulturnim scenam je skupen s subkulturami fokus – lahko so nostalgичne ali progresivne in vezane na **določeno glasbeno zvrst, etnično poreklo, spolno usmerjenost, življenjski stil ali estetsko produkcijo**. Oba fenomena imata enak proces nastajanja, kjer gre za novo umestitev že obstoječih znakov, produciranje novega, lastnega diskurza. Skupno jima je tudi **manjše osredotočanje na zunaj in znotrajkulture dejavnike (razred, etničnost, vera, spolna ali poklicna pripadnost, pripadnost določeni generaciji, vezanost na določeno glasbo, videz, izobrazbo, žargon)**, kateri so bili prej ključni prepoznavanja in druženja pripadnikov subkultur. Pomembna razlika med subkulturo in subkulturno sceno je zaznamovanje subkulture v starem smislu, z razredno, politično-ideološko ali etnično pripadnostjo. Subkultura je vedno **nekomercialna, nasprotujoča** dominantni kulturi, posledično pa tudi **preganjana**. Subkulture so **politične**, njene člane veže **podobnost znotraj skupine in drugačnost navzven**. V nasprotju z naštetim, so subkulturne scene po mnenju avtorja **stičišče med dominantnimi kulturami in subkulturami**. Scene so bolj **fleksibilne, prepustne, konstruirane s potrošništvom, ne ogrožajo** dominantnih kultur in so celo **spodbujane in se standardizirajo**. Predstavljajo **sredstvo sproščanja, vikendaštvo in eskapizem**. Skupinska identiteta je šibkejša, vključujejo se lahko tudi **občasni člani**, pomemben je **vidik zabave, igre, sproščenosti, odprtosti** subkulturnih scen, **apolitičnosti** in **množičnosti**. Vsa **oblačila** in dodatki so pripadnikom subkulturnih scen **na voljo v specializiranih trgovinah, subkulturni stil pa postane prodajana moda**. Tako v sodobni družbi ni nič več nenavadno, ampak **vse postane dopustno, sprejeto** (Velikonja 1999, 14-21).

Na podlagi novih značilnosti in sprememb subkultur v pozni moderni, primernejša, nova poimenovanja uvedejo tudi drugi avtorji. Maffesoli na primer uvede termin pleme (»tribe«), ki razlaga novo obliko fluidnih socialnih formacij, za katere niso več značilne skupinske identitete oblikovane okoli tradicionalnih struktur (razred, spol). Pleme oblikujejo **vzorci potrošnje in praks**, prek katerih posameznik oblikuje nove socialne konfiguracije manjših razsežnosti. Je torej **stanje duha, izraženo v formi** oziroma **življenskem stilu**, ter je **integrativno in distinktivno** hkrati (Maffesoli v Naterer 2010, 42).

Weinzierl in Muggleton izpostavita termin Bennetta – »neo-tribes« ali nova plemena, ki vključuje **fluidnost** in **hibridnost** sodobne urbane klubske scene. Omenjata pa tudi koncept Redheada – »clubculture«, ki vključuje element **okusa** znotraj specifične prostorske lokacije (Weinzierl in Muggleton v Naterer 2009, 39).

Po splošnem opisu sprememb v proučevanju subkultur se osredotočam na jasno izpostavljene elemente poznomodernih subkultur. Po Kovačiču in Natererju povzemam opise posameznih vidikov. Te so poleg dosedanje analize značilnosti subkultur v pozni moderni osnova, na podlagi katere zastavim nabor kategorij, ki so relevantne za analizo plezanja kot poznomoderne subkulture.

Kovačič predstavi kategoriji **jezika** in **videza**, preko katerih želi označiti subkulturo kot svojevrsten simbolni sistem, ki ne predstavlja »neke drugačne kulture«, ampak variira kulturne vzorce prevladujoče kulture.

1. **Jezik** po njegovo predstavlja okvir simbolne produkcije in tej podrejeno komunikacijo, kar pa je skupno vsem članom neke družbe. Vsebujejo ga torej subkulture in obča družba. »Vsaka 'vrsta' subkulture uporablja neko specifično izrazoslovje, ki pa je še zmeraj v okvirjih maternega oziroma običajnega jezika.« (Kovačič 2002, 66) Terminologija in pojav slenga, ki je razširjeno in izdelano izrazoslovje neke subkulture, vključujeta ključne besede za skupino in jo označujeta in ločujeta od drugih. Subkultura predružači in si prilagodi običajni jezik, čeprav je ta nadrejen in nujno potreben za ustvarjanje »outputa« - slenga.

2. Pri **videzu** gre za formo, ki preko označevalne strukture izraža imidž kot zaščitni znak. Kot je sleng podpomenka običajnega jezika, je subkulturna forma podpomenka forme večinske kulture (kakršnikoli drugačni in posebni čevlji so še vedno obutev in le čevlji).

Pomemben dejavnik je tudi **vedenje**, ki je nasledek specifične simbolne perspektive in je distinktiven znak subkulture.

Avtor sklepa, da simbolni sistem subkulture koeksistira znotraj prevladujoče kulture in da subkultura tako ne more biti označena kot »kontrakultura«. Slednja je namreč gibanje, ki je

alternativno vladujoči kulturi, subkulturo pa s povzemanjem Rupla avtor označi kot »obkulturo« ali »sokulturo«, saj ta ni nujno odrinjena na dno družbe oziroma kulture, ampak ima lahko tudi opazno družbeno moč (Kovačič 2002, 60-73).

Ob treh Kovačičevih izpostavljenih prepoznavnih kategorijah subkulture - jeziku, videzu in vedenju, pa Naterer izpostavi druge:

1. **Delikventnost in delikventna subkultura** – Naterer omenja Cohena in klasičen sociološki pristop, po katerem se ta element uvršča v subkulture. Ta pa delikventnost razlaga kot način spoprijemanja s problemi, ki izvirajo iz statusnih razlik (Cohen v Naterer 2010, 14).

2. **Podtalni sistem vrednot** – Naterer navede Younga, ki ta koncept razlaga pod primerom športnih dogodkov in festivalov, na katerih je posamezniku dovoljeno izražanje podtalnih vrednot, s čimer pobegnejo vsakodnevni rutini in družbenemu redu. Kot primer vzame tudi jemanje drog, ki naj bi predstavljalo nasprotovanje in negativno sankcioniranje, v tabeli pa predstavi formalne in podtalne vrednote. Slednje so na primer kratkoročni hedonizem, spontanost, ego-ekspresivnost, avtonomija, nove izkušnje, vznemirljivost, aktivnosti, ki so same sebi namen, in zaničevalni odnos do dela (Young v Naterer 2009, 16).

3. **Kulturni kapital, subkulturni kapital** in njuna produkcija – »Kulturni kapital – oblika znanja, ki je pridobljena skozi izobraževanje in vzgajanje – je razpršen skozi celotno polje produkcije, kjer se posamezniki in skupine borijo, da bi pridobili oziroma ponovno investirali v vzdrževanje socialnega statusa.« (Stahl v Naterer 2009, 17)

Termin subkulturni kapital opisuje Thorntonova, ki pravi, da ta kapital v očeh opazovalcev podeljuje status lastniku. Je objektiviziran v obliki mode, frizure, zbirke plošč, uporabi slenga, v stanju »biti in« (Thornton v Naterer 2009, 17-18).

4. **Subkulturni stil** – avtor izpostavi Clarka in druge, ki pravijo, da stil dela aktivnost stilizacije, ki je aktivna organizacija objektov z aktivnostmi in izgledom, ki producirajo skupinsko identiteto in distinktivnost. Ta aktivnost vključuje, kot Clarke uporabi Cohena, obleko, glasbo, ritual in argo (Clarke in drugi v Naterer 2009, 18).

5. **Biografije, kariere** – to so fluidne samo-konstrukcije posameznikov skozi socialne strukture in kulture, ki imajo pomen znotraj kulturnih in strukturnih kontekstov. Izražajo individualnost in so določene s strani socialne mreže skupine (Naterer 2009, 19).

6. **Lifestyle, življenjski slog** – termin je oblikoval Weber, njegova uporaba pa temelji na ilustraciji vzorcev potrošništva od petdesetih let do danes, ki vzniknejo v razmerju med posameznikovo identiteto in socialnim razredom (Naterer 2009, 14).

Sledi podrobnejša teoretska razdelava življenjskega stila, saj je ta eden pomembnejših subkulturnih vidikov za plezanje.

3 ŽIVLJENJSKI STIL

Življenjski stil obravnavam kot osrednji vidik poznomodernih subkultur in ga v nadaljevanju definiram kot eno izmed kategorij poznomodernih subkultur, relevantnih za plezanje.

Chaney opisuje koncept življenjskega stila kot **produkt modernih družb**, katerega posamezniki uporabljajo za opisovanje in **osmišljanje lastnih** dejanj in dejanj drugih. Življenjski stili so **skupek praks in mišljenj**, ki so smiselni **v določenih kontekstih** (Chaney 1996, 4-5). »Življenjski stili so **vzorci delovanja, ki diferencirajo ljudi**.« (Chaney 1996, 4)

Avtor prihaja do ugotovitev, da **naraščanje pomembnosti življenjskih stilov** izhaja **iz novega definiranja materialne kulture**, kar pomeni nagibanje od denarne vrednosti stvari k socialni in kulturni vrednosti. Čeprav življenjski stili predstavljajo »odkritje« marketinških strategij, pa so nematerialni v smislu vzorcev uporabe in razumevanja ali cenjenja artefaktov materialne kulture, kateri predstavljajo določanje kriterijev statusa. Pomembna je simbolična vrednost artefaktov, ki predstavlja »nad-vrednost« njihove manifestne identitete. Življenjski stili so torej **vzorci vlaganja socialne ali simbolne vrednosti v vsakodnevno življenje in načini igranja z identitetami** (Chaney 1996, 43-45).

Uletova življenjske stile, podobno kot Chaney, definira kot **množice praks, dejavnosti, življenjskih in vrednotnih orientacij** ter želja. Življenjski stil predstavlja **skupek navad, uporabe dobrin, prostorov, časa**, s katerimi definiramo sebe in druge. To so vsakdanje prakse in rutine, ki se torej kažejo skozi **navade oblačenja, hranjenja, delovanja, priljubljenih okolij**. Obstajajo lahko le znotraj družb z družbeno stratifikacijo in niso zgolj vedenjski vzorci ljudi v mediju vsakdanje potrošnje ali kulturnih potreb. Predstavljajo **sredstvo identifikacije in razlikovanj** in so posledično nove socialne kategorije in modusi socialnih identitet (Ule 2002, 76-77).

Po definicijah življenjskih stilov navajam še ugotovitve glede raziskovanja življenjskih stilov. Pri tem Uletova ugotovi: »Sodobni življenjski stili so možni le ob naslonitvi na **sodobno porabniško naravnano tržno družbo**.« (Ule 1998, 26) Življenjski stil je v pozni moderni

torej zaznamovam skozi **potrošništvo**. **Blagovne znamke** kreirajo neko novo specifično pojavnost, ki se osredotoča na določeno dejavnost, pri tem pa sporoča drugačnost, ustvarja pojavne standarde in posledično narekuje nove življenjske stile. »/.../ znanje o znamkah je bilo eno najpomembnejših komponent subkulturnega kapitala. /.../ je dialog o znamkah način demonstracije identitete in 'notranjega' statusa.« (Wheaton in Beal 2003, 167)

»Kulture alternativnih športov so bile producirane znotraj konteksta in diskurza potrošništva; procesi komercializacije in komodifikacije so bili združeni pri kreaciji produktov potrošnje (oprema, obleke, itd.) z namenom vplivanja na pomene in distribucijo kulturnih znanj.« (Wheaton in Beal 2003, 173)

»Specifično je **potrošnja** (dobrin in medijev) tista, ki v veliki meri **prispeva k razvoju participantove identitete** in sicer skozi akumulacijo subkulturnega kapitala« (Wheaton in Beal v Donnely 2006, 219). »Prave in avtentične subkulturne identitete so tesno povezane z znanjem o tem, katere produkte kupovati in katerih ne« (Donnely 2006, 219).

Sodobna poraba postane nujna sestavina vsakdanje reprodukcije življenja (s použitjem predmeta potrošnje tudi nekaj ustvarimo, na primer ohranimo zdravje, izboljšamo kakovost življenja) (Ule 1998, 27).

Tudi Luthar in Kropivnik podobno ugotavljata **povezavo med življenjskimi stili in celostnimi identitetami**, ki se oblikujejo skozi potrošništvo. Avtorja predstavitelno definiranje pojma življenjskega stila v trženjskem raziskovanju kot »/.../ '**poseben vzorec življenja specifične statusne skupine**' ali pa kot '**enkratni vzorec življenja, ki vpliva na posameznikovo potrošniško obnašanje**'. Obenem je pojem stil življenja v marketingu tradicionalno psihologiziran: stil življenja je razumljen kot **celostna organizacija osebnosti in vpliv te organizacije na potrošne prakse**. Psihološke lastnosti naj bi torej določale razlike v načinu življenja.« (Luthar in Kropivnik 2004, 921-922)

Koncept življenjskega stila operacionalizirata kot »kulturno-komunikativno konstrukcijo družbenih razlik« in njegovo razumevanje strneta v nekaj točk:

- a) **Življenjski stili so estetski in etični projekt** posameznika, ki **vzpostavljajo razlike** in niso le kulturni odraz razrednega položaja.
- b) So **del osmišljanja eksistence** oziroma »prakticirani svetovni nazor«. Torej so **pripovedi o sebi in oblikovanje vrednot** skozi etične in estetske izbire.
- c) Niso individualno poljubni in slučajni seštevki praks psihološko različnih posameznikov, ampak so **kolektivno tipični**. Komunicirajo z drugimi, da bi **vzpostavili pripadnost, identifikacijo in družbeno distanco, razlikovanje**.

So reflektivni, kar pomeni, da moramo vedeti, kako neka kulturna praksa ali preferenca deluje kot sredstvo zarisovanja družbenih razlik in pripadnosti, distanc in sredstvo tipizacije sebe in drugih (Luthar in Kripivnik 2004, 925-926).

Pomembno pa je tudi **razlikovanje med življenjskim stilom kot identitetnim projektom in potrošniškim projektom**. Slednji se kaže predvsem v **prostem času in porabi dobrin, življenjski stil pa zajema vse sfere in celoten čas življenja posameznika** (Ule 1998, 30).

»Tu se življenjski stil razlikuje od porabniškega stila oz. 'oblagovljenja' stilov s sredstvi porabniške kulture. Življenjski stil je v prvi vrsti **eksistencialni, identitetni projekt** in šele sekundarno 'potrošniški' projekt. Življenjski stil je **osebni** in celo **moralni**, skratka **vseživljenjski projekt** posameznika, ki **daje smisel osebni biografiji in samopodobi** posameznika« (Greenwood v Ule 1998, 30).

Pri raziskovanju življenjskih stilov je pomembno še omeniti, da jih je danes zaradi njihove **fluidnosti** in **razpršenosti** težko empirično ujeti in potrditi, zato jih lahko **zajemamo** in opazujemo samo **kot partikularne stile**, kot so **medijski stil, potrošni stil, prehranski stil** in prakse, **prostočasni stil, karierni stil** (Ule 2002, 83). Podobno ugotavlja tudi Lutharjeva: »Vse življenjskostilne raziskave so selektivne – fokusirajo se le na nekatere dele teoretskega koncepta življenjskega stila in verjetno niti ne more biti drugače. **Življenjski stili** so tako lahko konceptualizirani **kot potrošni stili**, kot **prostočasni vzorci**, kot **kulturni okusi**, kot **družbeni scenariji**, kot **politične mentalitete**.« (Luthar 2002, 94)

Življenjski stil tako lahko zajamemo le deloma in ga razdelimo v smiselne podkategorije, ki se kažejo pri določeni skupini oziroma subkulturi. »Gotovo pa se moramo zavedati, da so življenjskostilne skupine analitični konstrukti, ki se nikjer ne manifestirajo v celoti, zato jih ne moremo v popolnosti enačiti z obnašanjem v vsakdanu. Služijo kot konceptualna pomagala za ugotavljanje osrednjih, najbolj značilnih potez družbe ali (sub)kulture, ki jo preiskujemo.« (Luthar in Kropivnik 2004, 939-940)

Ob tej trditvi pridemo do sklepa, da je življenjski stil kot **skupek praks, nazorov, navad in aktivnosti pomagalo za ugotavljanje najznačilnejših potez** (v mojem primeru) **subkulture** plezalcev. Vse nadaljnje, pri plezanju opisane navade, prakse, aktivnosti in nazori sporočajo distinktivnost navzven in služijo kot sredstvo samo-tipizacije. Te navade, prakse, aktivnosti in nazore pri plezanju bom razdelila na podkategorije življenjskega stila, ki so opazne pri plezalcih, in sicer na prostočasne vzorce, potrošne prakse in identiteto. Slednja bo zajemala opredelitev osebnostnih lastnosti, iz njih razvite vrednote, izbiro bližnjih ljudi, oblikovanje doma, navade hranjenja. Na vse naštetu lahko vpliva plezanje, kar pomeni, da posamezen plezalec zgradi celostno identiteto (sestavljeno iz prej naštetih in izbranih poglavitnih

karakteristik) na podlagi plezanja. Kot podkategorijo življenjskega stila sem identiteto poleg drugih dveh izbrala prav zaradi potenciala opaznosti njenih karakteristik pri plezanju.

Opisana delitev mi bo služila za poglobitev v obstoječe dele življenjskega stila plezalcev, saj se, kot pravita Lutarjeva in Uletova, pri določenem življenjskem stilu lahko fokusiramo le na nekatere dele teoretskega koncepta življenjskega stila.

4 KATEGORIJE POZNOMODERNIH SUBKULTUR IN UMESTITEV PLEZANJA

Za lažjo umestitev plezanja med poznomoderne subkulture sem izbrala za plezanje relevantne kategorije poznomodernih subkultur, natančneje **kategoriji jezika** in **videza** (po Kovačiču) in kategorijo **življenjskega stila**, katero razdelim na podkategorije - **prostočasni vzorci**, **potrošne prakse** in **identiteta**.

Pri obravnavi vsake od izbranih subkulturnih kategorij navajam praktične primere, ki sem jih ugotovila skozi opazovanje z udeležbo. Opazovanje z udeležbo sem izvajala od marca 2012 dalje. V tem času sem se udeleževala plezanja v različnih slovenskih, italijanskih in hrvaških plezališčih, kjer sem opazovala videz, vedenje plezalcev, poslušala izražanje, pogovore in se sama pogovarjala z naključno izbranimi plezalci ter z mojimi prijatelji plezalci o samem plezanju, aktivnostih, lokacijah, dogodkih, izkušnjah. Sproti sem delala zapiske o ugotovljenih značilnostih in primerih. Tiste primere, ki so izstopajoči in relevantni, bom uvrstila pod sledeče kategorije. Za lažje razumevanje plezanja je v Prilogi A opredeljeno in opisano plezanje kot šport, ki vključuje zgodovino, opis vrst plezanja in plezalnih športnih panog, pa tudi glavne temeljne izraze in pravila (glej Prilogo A).

4.1 JEZIK

Vključuje specifično izrazoslovje, kamor spadata tudi žargon in sleng.

4.1.1 ŽARGON je »posebni govor ali jezikovna posebnost kake družbene plasti ali poklica.« (Leksikon Cankarjeve založbe 1988, 1169)

Pri plezanju vsi uporabljamo enako **strokovno terminologijo**, kar se tiče opreme. Navajam nekaj najpogostejših izrazov med plezalci:

- **Varovalne naprave** - »ploščica«, »grigri«, »sum«,... poimenujemo jo z imenom, kakršnega ji je nadel proizvajalec, pri čemer so te naprave razširjene in prepoznavne le med plezalci.

- **Oprema smeri** - opremljene so s »svedrovci«, na njihovem vrhu pa je »štant« oziroma sidrišče. Pri opremi smeri vsi plezalci vemo, kaj to pomeni. Plezalec te na primer vpraša: »Koliko 'svedrov' je do vrha?« Odgovor mu pove, koliko varovalnih sistemov bo potreboval za vzpon. Prav tako velikokrat nekdo opozori: »Štant' je zarjavel! Raje pojdi na sosednjega ali se preveži!« Vsi vemo, da štant v slabem stanju pomeni nevarno spuščanje, prevezovanje pa predstavlja alternativni način spuščanja, ki ne vsebuje štanta.

- **Plezalni čevlji** – o njih si velikokrat izmenjujemo informacije. Nekomu sem na primer svetovala: »'Five ten-k' ne zamenjam več!« To pomeni, da sem izjemno zadovoljna s proizvajalcem moje vrste plezalnih čevljev, katerega ime je »Five ten«. Za imena plezalnih čevljev se navadno uporablja ime proizvajalca.

Svoje izraze plezalci uporabljajo tudi za:

- **Vrste oprimkov** - na primer »šalica« - zelo dober, velik, izredno oprijemljiv oprimek, na katerega ponavadi lahko nasloniš celotno težo telesa;

»sloaper« - zaobljen, težje oprijemljiv oprimek brez lukenj;

»krimp« - zelo majhen, le za del prstov oporen in ponavadi oster oprimek;

»stranec« - oprimek, ki je oblikovan kot luska, katera je izrazita le v eno stran;

»podprijem« - oprimek, katerega primeš od spodaj, pri čemer so prsti obrnjeni proti vrhu stene;

»stopek« - del skale (navadno zelo majhen), na katerega lahko stopiš z nogo. Večina izrazov izhaja iz angleškega jezika, kar sporoča, da tudi tujci uporabljajo podobna poimenovanja za določene karakteristike skale.

- **Ukazi in opozorila** - glasen vzklik »Štrik!« na primer pomeni, da bo nekdo izvlekel vrv iz svoje smeri, pri čemer se ostali pod smerjo instantno umaknemo, da vrv s sunkom ne pade na nas;

Vzklik soplezalca sredi smeri »Pazi me!« pomeni, da bo po vsej verjetnosti padel in pričakuje, da ga boš kot varovalec zadržal oziroma ujel na vrvi;

»Zategni!« pomeni napetje vrvi, da se plezalec lahko usede v pasu in si odpočije;

»Ale, ale!« oziroma »Ajde!« izhaja iz francoščine in pomeni določen vzklik za vzpodbujanje plezalca.

Ti ukazi pomenijo enake reakcije tudi če so izrečeni v tujem jeziku.

4. 1. 2 SLENG »posebna govorica kake skupine ljudi, zlasti mladine, za katero je značilna uporaba novih besed, pomenov« (Slovar slovenskega knjižnega jezika 2000).

Poleg žargona je pri plezanju prisotna tudi uporaba slenga. S svojimi, novimi besedami poimenujemo na primer:

- **Počutje pri plezanju** - pogosti so izrazi za posebno počutje pri plezanju, na primer: »Zdaj me je pa že nažgalo!« oziroma »navilo«, kar pomeni, da so mišice v rokah zaradi pretiranega stiskanja le teh zatrdele in roka ne zdrži več pritiska;

»Zakvačkal sem se!« velikokrat slišiš, ko nekdo nepravilno uporabi zaporedje gibov, zaradi česar ne more napredovati;

»Povej mi svojo 'beto'« kar pomeni razlago določenega zaporedja gibov.

Zanimiv je tudi izraz, ki ga velikokrat slišim v zadnjem času: »Ni več 'juice-a'«, ki izraža pomanjkanje volje in moči za nadaljevanje s plezanjem v tistem dnevu.

Uporaba žargona je v enakem smislu razširjena med plezalci **po vsem svetu**, saj so tudi proizvajalci opreme, načini opremljanja plezališč, karakteristike skale, ukazi, načini varovanja in tehnike plezanja svetovno standardizirani in razširjeni. **Sleng** se od jezika do jezika nekoliko razlikuje, vendar pa povsod po svetu **vključuje določene nove izraze** za najbolj razširjene stvari med plezalci, kot je na primer izražanje počutja. Iz tega je vidno, da je **jezik** pri plezanju **izrazita subkulturalna značilnost**, ki združuje plezalce po celem svetu in jih diferencira od nepoznavalcev.

4. 2 VIDEZ

Videz oziroma imidž pri plezalcih obsega specifično **obleko, opremo**, včasih pa tudi izstopajočo **frizuro**, ki je opazna predvsem pri moških plezalcih, ponavadi v obliki dolgih razpuščenih, spetih ali spletenih las.

Najbolj izraziti so plezalci, ki imajo iz las spletene »dreadlockse«, ali moški plezalci z dolgimi lasmi. S svojo frizuro puščajo vtis svobodomiselnosti in nenavadnosti. Veliko plezalcev ima obrite lase. Ta frizura je priljubljena zaradi funkcionalnosti, saj zmanjšuje vročino in potenje. Pri tekmovalcih pa sem opazila tudi več skrajnosti kot na primer lase obrite v oblikah različnih vzorcev. Pri ženskah so, kot pri večini športov, najbolj pogosti speti lasje. Opazila sem tudi veliko različnih trakov in rut v laseh, veliko pa jih nosi čelade. Te so priporočljivo, skoraj obvezno pokrivalo plezalcev, vendar jih prav zaradi izražanja imidža in izražanja »biti in« pogosto ne nosijo.

Oblačila so tako pri moških in ženskah zelo priljubljena v obliki izredno širokih hlač s patentom pri gležnjih ali kolenih, iz raztegljivega, lahkega materiala. Pisani vzorci in žive

barve spominjajo na modo hipijev iz 70. in 80. let. Zgornji deli oblačil so pri ženskah navadno topi, oprijete majice, odprte majice, pri moških pa čisto navadne majice s kratkimi rokavi. Velika izjema so moški balvanski plezalci, pri katerih je standarden gol zgornji del telesa. S tem ponavadi izkazujejo izklesane hrbtne mišice in se, kot sami zagotavljajo, počutijo »svobodne«. Poleg tega balvanisti pogosto nosijo kape, kar je prav poseben izrazni fenomen glede na to, da so sredi zime ali poletja brez majic, s kapo na glavi. Obutev je pozimi ponavadi hribovska (pohodni čevlji) in poleti čim bolj odprta (razni sandali). Med samim plezanjem pa so primerni le plezalni čevlji (plezalniki).

Plezalci imajo ponavadi s seboj velike nahrbtnike in vreče za vrvi, obvezen pa je seveda tudi plezalni pas in pripomoček, ki postaja vse bolj moden – vrečka za magnezij, ki je polna živih vzorcev in barv.

Kar se videza tiče, so tako pri opremi kot tudi pri oblačilih priljubljene **znamke svetovno znanih proizvajalcev**, kot so na primer Petzl, Black Diamond, Mountain Hardwear, La Sportiva, Scarpa, Five Ten, Edelrid, Mamut, Prana ... Večina plezalcev te znamke pozna in jim pripenja poseben znak kredibilnosti in spoštovanja. Veliko plezalcev oblačila omenjenih proizvajalcev in oblačila namenjena plezanju nosi tudi v prostem času, oziroma ko ne plezajo. Videz je torej element distinktivnosti, ki je v pozni moderni tesno povezan s potrošništvom. Potrošniške prakse pa so del življenjskega stila, ki je opisan v nadaljevanju.

4. 3 ŽIVLJENJSKI STIL

Kot pomembnega in zadnjega od subkulturnih elementov bom opisala življenjski stil, znotraj katerega se pojavlja zelo veliko lastnosti, ki jih lahko pripišemo plezanju.

Pri definiranju plezanja kot življenjskega stila se lahko osredotočim le na določene **podkategorije koncepta življenjskega stila**, in sicer na plezanje kot **prostočasne vzorce** in **potrošne prakse**. Poleg tega pa po ugotovitvah Uletove življenjski stil oblikuje tudi podoba celotnega življenja in zajema vse sfere posameznikovega življenja, zato je smiselna tretja podkategorija – **identiteta**.

4. 3. 1 PROSTOČASNI VZOREC

Plezanje je večinoma prostočasna aktivnost, ki zajema **porabo prostega časa** na določen način in v smislu **aktivnosti**, ki se navezujejo na plezanje, ter **uporabo prostora**, ki je v povezavi s plezanjem. Veliko plezalcev se ob prostem času udeležuje **socialnih dogodkov**,

kot so plezalna tekmovanja, sejmi, festivali, večina izbira podobne **počitniške destinacije**, kjer so dostopne plezalne stene, večina svoj **prosti čas, vikende, počitnice** in **izbiri destinacij poveže s plezanjem**.

Iz plezanja se prav tako izpelje **množica drugih praks in dejavnosti**, ki vključujejo navado prakticiranja tega športa. Ena zanimivejših praks izpeljanih iz plezanja je »slackline« ali hoja po »vrvi«. Gre za nad tlemi napeto močno najlonsko vrv, katero skušamo čimdlje prehoditi brez padca. Ta danes samostojen šport se je razvil v plezalni skupnosti za vadbo ravnotežja. Prav tako gre omeniti BASE skoke, ki v veliki meri pritegnejo plezalce. Skoki iz nepremikajočih se objektov, ob katerih se uporablja padalo, so adrenalinska izpopolnitev, po kateri hrepeni veliko plezalcev. Veliko plezalnih filmov tudi prikazuje ekstreme solo plezanja in zaključka preplezane smeri z BASE skokom. Skrajnostna, a popolna adrenalinska injekcija, izpolnjuje želje in vrednote plezalcev.

Okrog plezanja je torej organiziran velik del prostočasnih preferenc in praks plezalcev.

4. 3. 2 POTROŠNE PRAKSE

Potrošne prakse sporočajo pomemben del življenjskega stila posameznika. Gre za **potrošnjo materialnih dobrin in medijev**, ki je specifična pri plezalcih. Med materialne dobrine sodijo kot prvo **kosi opreme in obleke** določenih **blagovnih znamk**, katere je moč kupiti v specializiranih plezalnih trgovinah. Blagovne znamke kreirajo neko novo specifično pojavnost, ki se osredotoča na določeno dejavnost, pri tem pa sporoča drugačnost, ustvarja pojavne standarde. Proizvajalci plezalne opreme in mode tako kreirajo podobo plezalcev in s tem osmišljajo in upravičujejo svoj obstoj in obstoj potrošnih dobrin.

»Kulture alternativnih športov so bile producirane znotraj konteksta in driskurza potrošništva; procesi komercializacije in komodifikacije so bili združeni pri kreaciji produktov potrošnje (oprema, obleke, itd.) z namenom vplivanja na pomene in distribucijo kulturnih znanj.« (Wheaton in Beal 2003, 173)

Plezanje je izrazen potrošni stil, saj so vse preferirane blagovne znamke, moda in osebni stil posameznika vezani na **podobo plezalca** (tako v plezališču kot ob prostem času), kot ga konstruirajo proizvajalci in mediji. Plezanje kot potrošni stil zajema pojavno obliko plezalca, ki se približuje tisti medijsko skonstruirani. Glede **fizičnega izgleda – telesnih dispozicij, obleke, stila, jezika** in glede **mentalitete** želi biti večina pripadnikov plezanja podobna promoviranim plezalcem tekmovalcem, nastopajočim v plezalnih filmih in v revijah predstavljenim plezalcem. Zaradi izvajanja aktivnosti plezanja so tako potrošniki medijskih

produktov, na primer **plezalnih filmov**, uporabljajo določene **spletne strani in forume** (najbolj znan slovenski portal je Friko.si) ter berejo **strokovne plezalne revije** (večinoma tujie), skozi katere si veliko plezalcev pridobiva znanje in sledi trendom pri plezanju. Del obveznih plezalnih medijev pa so tudi knjige v obliki **plezalnih vodnikov**, brez katerih je danes težko načrtovati in izvajati plezanje, saj so v njih zbrane lastnosti plezališč, ocene, dostopi, priporočljiva prenočišča, vse potrebne informacije za realizacijo te aktivnosti.. Plezanje tako skozi celotno potrošništvo postane oglaševan potrošniški stil. »/.../ športi in aktivnosti so kupljeni ali točneje konzumirani.« (Donnelly 2006, 219)

4. 3. 3 IDENTITETA

Plezanje je potrošniški projekt v smislu uporabe dobrin (oprema, obleka, mediji ...) in prostočasni vzorec glede porabe prostega časa, vendar se navezuje tudi na posameznikovo življenje kot celoto, saj se skozenj oblikujejo določene vrednote, osebne lastnosti, ideja smisla življenja in pogled na svet, ki posameznika oblikujejo v osebo. Sledeč teoretizacijam življenjskega stila M. Ule plezanje kot sredstvo identifikacije in razlikovanj predstavlja dejavnost, okoli katere se orientira celotna posameznikova identiteta. Plezanje vpliva na posameznikovo identiteto, kot tudi na druga dva izbrana dela življenjskega stila (potrošne prakse in prostočasne vzorce). To je vzrok za razdelavo identitete in za izbor te tretje podkategorije oziroma tretjega, opaznega dela življenjskega stila plezalcev.

Posameznikovo identiteto lahko sestavljajo **osebne lastnosti**, na njihov razvoj pa lahko vpliva tudi plezanje. »V identiteti odmeva in se odziva svet okrog posameznika na njegove osebne značilnosti.« (Ule 2000, 84) Identiteto določajo tudi **vrednote** kot na primer odnos do narave in zdravja, etika, pa tudi vedenje, ki je lahko posledica osebnostnih lastnosti ali posameznikovih vrednot. Pomembne so še **prehranjevalne navade**, stopnja duševnega in telesnega miru, ter posameznikov **življenjski smisel** v obliki **bližnjih ljudi, kariere in oblikovanja doma**. »Objektivna identiteta se določa po jasnih objektivnih karakteristikah, kot so: fizične značilnosti posameznika, ime, biografske značilnosti itd. Tudi določene psihološke značilnosti lahko z merjenjem postanejo objektivne, npr. stališča, osebne lastnosti itd. Subjektivna identiteta je osebna, psihična, izkustvena stran objektivne identitete.« (Ule 2000, 85)

Kot prvi del posameznikove identitete bom opisala **osebne lastnosti**, ki se pogosto pojavljajo pri plezalcih, lahko pa se tudi razvijejo kot posledica ukvarjanja s plezanjem.

»Osebnostne lastnosti so trajne značilnosti, po katerih se posamezniki razlikujejo med seboj (spol, starost, telesne značilnosti, inteligentnost, družabnost, marljivost...) Tvorijo značilen vzorec – človekovo osebnost.« (Babšek 2009, 107)

1. **Ekstravertiranost** – v veliki večini so plezalci zelo **odprti, komunikativni, družabni** in pripravljeni pomagati ali svetovati. Eno samo vprašanje ponavadi vodi v debato z neznanci, ki jih prvič srečamo v plezališču. Ko nekdo na primer vpraša po določenem plezališču, sogovornik ponavadi poda slikovit opis le-tega, priporoči še druga plezališča in vpraša po tvojem mnenju glede obiskanih plezališč. Če nekemu primanjkuje opreme, so vsi pripravljeni posojati in pomagati. Prav tako z vznesenostjo sprejemajo vse nove pripadnike tega športa.

2. **Samozavestnost** – plezanje kot šport zahteva samozavest, saj mora posameznik dobro poznati svoje **zmožnosti** in plezati čimbolj brez napak. Plezalci so na splošno **sigurni** sami **vase**, kar včasih vodi celo v **domišljavost**. Nekateri precenijo svoje sposobnosti, kar jih lahko stane poškodb ali neuspeha. »Nevarnost in vznemirljivost sta zajeti v 'go for it' odnosu, kar karakterizira mnoge življenjsko stilne aktivnosti, športe, ki navadno izzivajo omejitve naravnane na varnost. Plezalci, BASE skakalci in deskarji na velikih valovih se dobesedno 'igrado s smrtjo'« (Le Breton v Wheaton 2007, 298).

3. **Dobrovoljnost** – plezalci na vse večinoma gledajo s **pozitivne strani**, v skali niso obremenjeni z različnimi osebnimi skrbmi, večji del plezanja so nasmejani, **vzpodbujejo** druge in imajo na splošno pozitiven odnos. Včasih pa padejo v drugo skrajnost, v **frustracije**, zaradi neuspeha.

4. **Umirjenost** – večina se plezanja loteva umirjeno, z visoko **koncentracijo**, brez naglih odzivov. Nikomur se ponavadi nikamor **ne mudi**, med samim plezanjem si vzamejo **počitek** in se **sproščajo** (ob počivanju na visečih mrežah, glasbi, hrani, občudovanju narave). S svojimi dejanji in umirjenim pristopom k plezanju izražajo notranji mir.

5. **Zaupljivost** – splošno razširjeno med plezalci je **načelo zaupanja**, tudi ko gre na primer za varovanje. Večina plezalcev brez dvoma zaupa v sposobnosti soplezalca, ki ga varuje, čeprav ga le bežno ali pa sploh ne pozna. Glede zaupanja je tudi vredno omeniti, da ni skrbi glede kraje česar koli v plezališču, zato vsi brez skrbi puščamo nahrbtnike z osebnimi stvarmi med ostalimi plezalci, četudi se od njih oddaljimo. Izgubljeni plezalni vodniki, plezalni čevlji,

osebne stvari, se v večini primerov vrnejo, saj jih nekdo vestno pospravi in o tem obvesti lastnika (prek foruma ali obvestila v plezališču).

6. **Spoštljivost** – pomeni **spoštljivo** vedenje **do narave** (pospravljanje odpadkov, spoštovanje živali – ob gnezdenju ptic se na primer plezalne smeri, kjer gnezdi ptice, zaprejo, ni povzročanja hrupa, spreminjanja skale oziroma smeri). Spoštuje se **želje lastnikov** privatnih zmeljišč, ki mejijo na plezališča.

7. **Spontanost** – je velikokrat opažena, saj se plezalci ravnajo »po vetru«. V **zadnjem trenutku** se odločijo za neko plezališče, naključno izbirajo smeri, pripravljeni so se **prilagoditi** ostalim, za potovanja se velikokrat odločajo **nenadžrtovano**.

8. **Ego-ekspresivnost** – plezalci radi izkazujejo svojo **moč pred drugimi**, radi **nastopajo**, ko so v skali, si **želijo spodbude in pogledov** drugih. Plezanje velikokrat postane izraz nekega **ponosa**, predvsem ko ti uspe nek težji projekt.

9. **Zaničevalen odnos do dela** – ta lastnost se včasih pojavlja pri plezalcih zaradi izredne **želje po nenehnem plezanju**. Tako se včasih pritožujejo nad **pomanjkanjem časa** za plezanje in za to krivijo svoje delo. Zanimiva je bila nalepka na avtomobilu nekega plezalca, na kateri je pisalo: »Climb now, work later«. To nazorno opiše filozofijo nekaterih pripadnikov plezanja.

Kar se tiče **kariere**, se je zgolj od plezanja težko preživljati. Sem pa spoznala nekaj ljudi, ki se tem ukvarjajo **ob službi**, na primer v obliki **športnih društev, organizaciji plezalnih šol, odprav in potovanj ter treniranju** mladih plezalcev, kar lahko prinaša tudi dodatni zaslužek. V Sloveniji je sicer redko opaziti skrajnost, ko je nekdo pripravljen zavreči svojo službeno kariero in ustvarjati svojo biografijo skozi plezanje, ne za dobiček, ampak za svojo dušo. Obstajajo pa tudi izjeme. Prijateljica mi je na primer povedala zgodbo, ko se je uspešna zdravnica iz Kranja odpovedala svojemu poklicu in s prihranki odpotovala v Ameriko z namenom plezanja. Tam zdaj že več kot eno leto skromno živi in življenje posveča svoji strasti.

Naslednji del življenjskega stila, vezan na oblikovanje posameznikove identitete, je **izbira bližnjih ljudi – prijateljev, partnerja, ustvarjenje družine**. Plezalci si velikokrat ustvarijo krog prijateljev, ki so prav tako pripadniki tega športa, ali pa svoje prijatelje pogosto vpeljejo

vanj. Prostočasne aktivnosti in osebne vezi tako lahko nastanejo na podlagi plezanja. Podobno je opaziti pri partnerstvih. Veliko jih partnerja najde ali celo namerno poišče v plezalnih krogih. Tudi otroke v plezanje pogosto usmerijo starši. Opazila sem že veliko družin z otroki, ki obiskujejo plezališča ali plezanje vključijo v počitnice.

Nekateri si celo v **dom** vnesejo delček plezanja in postavijo svojo notranjo **plezalno steno**, kar danes ni več zahteven projekt.

Kar se **prehranskih navad** kot dela posameznikove identitete tiče, gre omeniti predvsem profesionalne plezalce in plezalce tekmovalce. Oni morajo zaradi doseganja **minimalne teže**, ki vpliva na rezultate in zmogljivosti, svoj slog prehranjevanja podrediti določenim **dietam**.

Tako se okrog plezanja organizira skupek posameznih delov življenjskega stila, ki oblikujeje celostno identiteto in življenje.

Ob zaključku aplikacije kategorij poznomodernih subkultur na plezanje, izpostavljam tudi primernejši poimenovanji plezalne subkulture. Pri poznomodernih konceptualizacijah subkultur Maffesoli in Velikonja namreč predlagata primernejša termina za plezalno subkulturo, in sicer »**pleme**« in »**subkulturalna scena**«.

Maffesolijev termin pleme, glede na **zavračanje** oblikovanja skupinskih identitet okoli **razreda** in **spola**, bolj kot klasično pojmovanje subkulture ustreza opredelitvi plezanja kot neke skupnosti. Vzorci **potrošnje** in **praks** ter oblikovanje **identitete**, kar je vse izraženo skozi **življenjski** stil, so elementi, ki defirajo plezanje kot poznomoderno subkulturo oziroma potrjujejo naziv »pleme«, ki bi ga lahko uporabili za poimenovanje plezalne skupnosti.

Koncept Velikonje – **subkulturalna scena** se še bolj približa družbenim lastnostim plezanja. Plezalna subkulturalna scena je ustrežnejše poimenovanje, ker se odmika od klasičnih determinant subkultur in potrjuje attribute kot so **fleksibilnost**, **prepustnost**, **apolitičnost**, **mainstream** in **potrošništvo**. Med plezalce se namreč lahko uvrščajo tudi **občasni člani**, bistveni sta **zabava** in **spročenost**, plezalci **niso delikventna** in **politično usmerjena** skupina, njihove **pojavnne oblike** pa so konstruirane **skozi potrošništvo**. Posledično njihov subkulturalni stil postane prodajana moda, sama entiteta plezalne subkulturalne scene pa je **spodbujana**, **dopustna**, **neodklonska** in **množična**.

5 PREDSTAVITEV IZVEDENE METODE FOKUSNE SKUPINE IN REZULTATOV

Metoda fokusne skupine je kvalitativna metoda, ki služi zbiranju, analizi in interpretaciji podatkov. Pri tej metodi se uporablja nestandardizirana tehnika anketiranja ali opazovanja, ki ni zelo strukturirana. Primer je skupinska diskusija ali poglobljeni intervjuji. Gre torej za srečanje skupine ljudi, ki se osredotočijo na vnaprej znano temo, pri čemer diskusija usmerjeno poteka po določenem načrtu. Namen te metode je iskanje kvalitativnih podatkov za oblikovanje vtisa, ne pa številčno ali merljivo definiranje neke skupine (Klemenčič in Hlebec 2007, 7).

Metodo fokusne skupine sem izvedla 17. avgusta 2012. Vodena skupinska diskusija o plezalni subkulturi in življenjskem stilu plezalcev je vključevala pet članov (glej Prilogo B, tabela 5. 1) in je trajala 49 minut. Sodelujoče člane sem izbrala na podlagi prijateljske mreže, ki je nastala po zaslugi plezanja. Poleg tega so vsi nekoliko različni, kar se tiče področja plezanja, v smislu števila let ukvarjanja s tem športom in plezalnih nazivov. Namen metode fokusne skupine je bil ugotavljanje stopnje uvrščenosti plezanja med poznomoderne subkulture in ugotavljanje značilnosti življenjskega stila plezalcev skozi izmenjavo mnenj, izkušenj, predstav in stališč sodelujočih o tej temi. To sem dosegla z diskusijo skozi sklope (predstavitev in analiza sta v nadaljevanju), ki so se osredotočili na moje izbrane kategorije, s pomočjo katerih je plezanje mogoče uvrstiti med poznomoderne subkulture.

5.1 SPLOŠNE SKUPNE TOČKE PLEZALCEV

S prvim sklopom, ki sprašuje sodelujoče po tem, kaj mislijo, da je v splošnem skupnega plezalcem, sem dala sodelujočim misliti o katerikoli stvari, ki plezalce po njihovem mnenju družijo. Iz odgovorov sem ugotovila, da je poglobljena skupna točka plezalcev zagotovo samo plezanje kot šport, ki pa s seboj prinaša pozitivno počutje, sprostitvev, povezanost z naravo, ali kot pravi Blaž, da je plezanje: »Uživanje v naravi, nek hobi, sprostitvev, nek cilj tudi po mojem.« (Blaž, Fokusna skupina, Priloga B)

5.2 SKUPEN JEZIK

V nadaljevanju sem kot skupno točko plezalcem predstavila mojo prvo izbrano kategorijo poznomodernih subkultur – jezik. Pri tej kategoriji je, kot sem že predvidevala, skozi opazovanje z udeležbo prišlo do podobnih opisnih primerov, ki potrjujejo obstoj plezalnega

žargona in slenga. Sodelujoči so se strinjali, da gre pri žargonu predvsem za strokovna poimenovanja opreme, ki so širše veljavna in prepoznavna med plezalci. Pri slengu so (enako mojim ugotovitvam in predvidevanjem) ugotovili, da gre predvsem za pogovorna poimenovanja karakteristik skale, delov opreme in oblik počutij. Strinjali so se torej o obstoju skupnega izrazja, ki je značilen le za plezalce in se pri posamezniku razvija postopoma, odvisno od tega, koliko časa nekdo že pleza. »To so stvari, ki jih razumemo samo mi. Če bi šel nekdo prvič z nami v skalo, ne bi vedel o čem govorimo.« (Anita, Fokusna skupina, Priloga B)

5. 3 VIDEZ PLEZALCEV

Sodelujoče sem z vprašanji usmerila k drugi kategoriji poznomodernih subkultur, videzu. Kot sem predvidevala, so se diskutanti in diskutantke osredotočili na plezalne blagovne znamke, ki te po njihovem definirajo kot plezalca. Po njihovem mnenju gre ta zasluga predvsem proizvajalcem plezalne opreme, ki s potrošniško usmerjenostjo konstruirajo in predstavljajo podobo plezalca. »Pri tem je glavno to, da začneš hodit v trgovine, ki prodajajo plezalne znamke in opremo.« (Aleš, Fokusna skupina, Priloga B) Podobno kot sem ugotovila z opazovanjem z udeležbo, so tudi oni izpostavili specifične izgleda plezalnih oblačil in blagovne znamke, po katerih lahko razločiš plezalca od drugih. Poleg tega so potrdili, da plezalna oblačila nosijo tudi vsak dan, saj so ta udobna in kvalitetna. Kot najbolj izstopajoč stereotip videza pri plezalcih so označili in opisali balvaniste. Do zdaj opisan plezalni videz sem že predvidevala, sodelujoči pa so podali še opis fizičnega izgleda telesa plezalcev. »Pri tistih, ki že dolgo plezajo, opaziš prste. Opazujem druge in plezalce, pri čemer sem opazil, da ostali prste držijo ravno iztegnjene, pri plezalcih pa se vse navznoter prične upogibati. Pa po ramah opaziš. Videl sem neke tri sošolce, ki se puklasto držijo, pa sem jih vprašal če slučajno plezajo. Odgovorili so mi, da ja, že sedem let in podobno.« (Aleš, Fokusna skupina, Priloga B)

Ugotovili smo tudi zanimivo izpostavljenje nekdanjih nasprotij med alpinisti in športnimi plezalci kot dvema različnima scenama plezanja. To pripelje do nove ugotovitve o različnosti plezalnih scen, ki predvsem včasih niso bile tako enotne kot danes, kljub vedno prisotnemu skupnemu interesu plezanja.

5. 4 ŽIVLJENJSKI STIL PLEZALCEV

Nadaljevali smo z ugotavljanjem življenjskega stila plezalcev in kje se ta največkrat kaže. Prišlo je do enotnosti glede preživljanja prostega časa, ki ga vsi najbolj in najraje povezujejo s plezanjem. »To ti predstavlja življenjski stil, če svoj prosti čas podrejaš plezanju.« (Klemen, Fokusna skupina, Priloga B) Sem so uvrstili tudi preživljanje vikendov in počitnic v obliki plezanja, ter povezali prosti čas z določenim prostorom oziroma plezalskimi destinacijami. Zanimivo pa je bilo tudi njihovo razpravljanje o družini in karieri v povezavi s plezanjem, kjer je prišlo do nestrinjanj. Nekateri so menili, da ob službi in družini lahko živiš plezalno življenje, drugi, da samo v primeru egoistične osebnosti. Strinjali pa so se o možnosti ustvarjenja kroga prijateljev in družine na podlagi interesov glede plezanja. »Vpliva pa tudi na izbiro ljudi okrog sebe. Dobro je, ker je to nek zdrav krog.« (Aleš, Fokusna skupina, Priloga B) Eden od njih je kot inštruktor plezanja celo usmeril kariero v plezanje in s tem potrdil možnost povezave enega dela življenjskega smisla s plezanjem. Druge dele življenjskega smisla pa potrjujejo tudi omenjene ugotovitve o družini in prijateljih.

Tretjo domeno življenjskega stila, potrošne prakse v povezavi z mediji (v povezavi z blagovnimi znamkami smo potrošne prakse razdelali že pri poglavju videza), so sodelujoči komentirali v smislu premajhne medijske pokritosti plezanja pri nas, kar pa po njihovem ni nujno slabo. »Po drugi strani, še dobro, da plezanje ni tako medijsko opevano, saj bi drugače bilo neomejeno ljudi in bi plezališča hitro postala obrabljena.« (Aleš, Fokusna skupina, Priloga B) V splošnem so sodelujoči potrdili uporabo plezalnih vodnikov kot medijev in potrošne dobrine, gledanje plezalnih filmov za motiviranje in izobraževanje ter uporabo plezalnih spletnih strani. Tu se je spet pokazala razlika med sceno športnih plezalcev in alpinistov. Prva po mnenju sodelujočih uporablja in gleda plezalne filme, druga ne.

5. 5 PLEZANJE IN IDENTITETA

S predelavo ključnih kategorij plezanja kot poznomoderne subkulture je sledila usmeritev v celovitejši pogled vpliva plezanja na sodelujoče. Pri tem smo skušali dognati, v kolikšni meri je plezanje pomemben vidik njihove identitete ter kaj jim daje in kaj so na podlagi plezanja spremenili. »Začel sem bolj zgodaj vstajati« (Aleš, Fokusna skupina, Priloga B) Večina jih je pričela vlagati v napredek pri plezanju. »Poznam pa tudi kar nekaj punc, ki so nehale jesti zaradi tega. Ko si lažji, ti gre namreč bolje.« (Neža, Fokusna skupina, Priloga B) V določeni meri so torej zaznali spremembe in vpliv plezanja na celovitejši življenjski smisel. Sem spada tudi vpliv plezanja na stališča, pogled na svet. »Da ti potrpežljivost, zagon, motivacijo, fokus

/.../ Tu je neka vztrajnost, ki se mi zdi prenosljiva tudi drugam. Če si tu sposoben nekaj narediti, si sposoben tega tudi pri študiju. Znaš se na nekaj bolj osredotočit.« (Blaž, Fokusna skupina, Priloga B) Strinjali so se glede vpliva plezanja na um. »Jaz ko grem plezat, sem ugotovil, da drugih stvari ni v glavi. Pa so lahko tu še večje težave, ki jih takrat več v glavi ni. Če pa to zdaj prestaviš v drug del življenja, na primer v službo, ugotoviš, da nič ni nemogoče.« (Aleš, Fokusna skupina, Priloga B) Izpostavili so tudi negativne posledice v smislu frustracij zaradi strahu in nedoseganja ciljev, ki jih plezanje lahko prinese. Odgovori so ilustrirali ključno ugotovitev, da se marsikatero lastnost, razvito skozi plezanje, da prenesti v vsakdanje življenje, kar prinaša predvsem pozitivno razmišljanje.

Pri razdelavi identitete so izpostavili tudi najbolj tipične osebnostne lastnosti plezalcev. Med plezalno tipične osebnostne lastnosti, katere se lahko razvijejo tudi kot posledice plezanja, so sodelujoči uvrstili odprtost, zaupljivost med slovenskimi plezalci, samozavest povezano z vzvišenostjo in ego-ekspresivnostjo. Odprtost temelji predvsem na želji po pogovoru, ki jo pokaže večina plezalcev, čeprav se med sabo ne poznajo. Zaupljivost so povezali predvsem s tem, da nimajo strahu pred krajo česarkoli. Samozavest so opisali kot značilnost tistih zelo dobrih plezalcev, ki pa so včasih tako polni samega sebe, da se do drugih pričnejo vesti vzvišeno. Ego-ekspresivnost so označili predvsem kot izraz ponosa plezalcev, ko jim uspe kak projekt in kot dokazovanje samega sebe in svojih sposobnosti. Zanimivo je, da so spoštljivost in etiko, kot tipično plezalsko osebnostno lastnost ovrgli, predvsem na podlagi opažanj pri mlajših generacijah plezalcev in vse večje skomercializiranosti tega športa. »Problem je predvsem pri mlajših generacijah in pri tistih, ki so zelo dobri plezalci.« (Blaž, Fokusna skupina, Priloga B) »Zato pa je tudi toliko onesnaževanja, ker je že toliko preveč ljudi.« (Klemen, Fokusna skupina, Priloga B) Pokazala pa se je še nova ugotovitev, kjer osebnostne lastnosti lahko povežem predvsem z vzgojo in osebnostjo, ki po mnenju sodelujočih ponavadi ni vezana in razvita skozi plezanje.

5. 6 PRIPADNOST SKUPINI/ SUBKULTURI/ SKUPNOSTI

Iz pogovora o vplivu plezanja na sodelujoče smo debato zaokrožili z mnenji o tem, čemu po njihovem kot plezalci pripadajo ali kako bi poimenovali plezalni krog. S tem sem želela po poglobljenem razmišljanju in ugotavljanju o prisotnosti kategorij, ki določajo plezanje kot poznomoderno subkulturo ugotoviti, če in v kakšni obliki priznavajo obstoj plezalne subkulture. Strinjali so se, da imajo vsi nek občutek pripadnosti. »Seveda, če si na alpinističnem odseku, čutiš neko pripadnost temu.« (Aleš, Fokusna skupina, Priloga B) »To je

krog ljudi, ki so si podobni.« (Blaž, Fokusna skupina, Priloga B) Razprava se je nato vezala na pričakovanja plezalcev, ki jih vsi poznajo, ter se posledično udejanjajo in odzivajo na enak način. »Če mi nekdo reče, da gre kampirati z nekom, ki je plezalec, je čisto drugače, kot če bi šel z nekom drugim. Točno veš, da tisti, ki pleza, v bolj ali manj istih plezališčih, ve, kaj vse to kampiranje potegne za seboj.« (Blaž, Fokusna skupina, Priloga B) »Ve tudi, da se takrat živi od testenin in tako naprej. Ve, da se lahko zgodi, da boste tudi nekje na tretjem ovinku vrgli šotor.« (Neža, Fokusna skupina, Priloga B) Vsi so kot plezalci začeli na določene načine ravnati, razmišljati in živeti, kar po njihovem najverjetneje velja tudi za druge plezalce po svetu. »Pa tudi drugje po svetu te plezalci hitro vzamejo za svojega, bi rekel.« (Klemen, Fokusna skupina, Priloga B)

6 SKLEP

Skozi diplomsko nalogo sem raziskovala, ali plezanje lahko označimo kot poznomoderno subkulturo ter ali konstituira življenjski stil.

S pregledom klasičnih teorij o subkulturah sem ugotovila, da so subkulture nekdam nasprotovale dominantni kulturi, kar se je odražalo tudi v delikventnosti pripadnikov subkultur in v neodobravanju s strani dominantnih kultur. Subkulture so vključevale predvsem pripadnike delavskega razreda, ki so se z drugačnostjo poskušali spoprijemati s svojimi problemi. Z vidika klasičnih teorij plezanja ne bi mogli uvrstiti v subkulture, saj ne temelji več na teh značilnostih.

Ugotovitve klasičnih teorij o subkulturah pa so služile kot podlaga novejšim, poznomodernim konceptualizacijam subkultur, ki na podlagi sodobnih družbenih sprememb podpirajo nove oblike in vključujejo nove značilnosti subkultur. Teoretiki poznomodernih subkultur izpostavljajo nove elemente določanja subkultur, kot so potrošniška orientiranost pripadnikov subkultur, življenjski stil, fluidnost, izginjanje nekonformnosti, standardizacija subkulturnih načinov življenja, odobravanje in spodbujanje subkultur s strani dominantne kulture in potrošništva. Te spremembe po mnenju nekaterih teoretikov zahtevajo nova poimenovanja subkultur.

Kot se spremeninjajo subkulture, se spreminjajo tudi značilnosti, po katerih se jih prepozna. Naterer in Kovačič na primer izluščita nove elemente poznomodernih subkultur, po katerih se razčleni neko subkulturo in se jo na podlagi vsebovanja teh ključnih elementov uvršča med poznomoderne subkulture. Po njunih značilnostih sem se orientirala tudi sama, pri tem pa sem

nekatero ovrgla in postavila nove, plezanju bližje distinktivne elemente. S tem sem oblikovala kategorizacijo, po kateri se plezanje raziskuje kot poznomoderno subkulturno sceno.

Na podlagi opazovanja z udeležbo in s primeri iz plezanja sem ugotavljala stopnjo prisotnosti posamezne kategorije pri tem športu, pri čemer sem ugotovila, da plezanje dobro izpolnjuje kategorijo jezika, videza in življenjskega stila. Potrditev omenjenih kategorij pa sem v večjem delu dosegla tudi s fokusno skupino, katero sem uporabila prav z namenom dodatnega ugotavljanja prisotnosti mojih kategorij pri plezanju, ki ga uvrščajo med poznomoderne subkulture.

S pomočjo fokusne skupine sem prišla do ugotovitev, da plezalci čutijo pripadnost skupini ljudi, ki se ukvarjajo s tem športom, da imajo specifičen jezik in videz, po katerem se ločijo od drugih ter da obstaja poseben življenjski stil plezalcev, ki se kaže skozi priložne vzorce, potrošne prakse in celotno organizacijo identitete in življenjskega smisla. Življenjski stil je eden najpomembnejših vidikov plezanja, njegova prisotnost pa plezanje poleg, s fokusno skupino potrjenih kategorij jezika in videza, uvršča med poznomoderne subkulture.

Da ima plezanje značilnosti življenjskega stila, na podlagi rezultatov raziskave in opazovanja z udeležbo lahko potrdim in plezanje označim kot svojevrsten življenjski stil. Plezalci namreč kupujejo oblačila in opremo znanih plezalnih proizvajalcev, uporabljajo podobne plezalne medije (filmi, vodniki, revije, spletne strani in portali), prosti čas večinoma namenjajo plezanju, obiskujejo s plezanjem povezane kraje in dogodke, si ustvarjajo krog bližnjih ljudi, s katerimi jih družijo plezanje, in plezanje uporabljajo za osmišljanje in grajenje svoje identitete.

Tezo, da plezanje lahko označimo kot poznomoderno subkulturo, torej lahko na podlagi potrditve kategorij za uvrščanje med poznomoderne subkulture potrdim. Ker pa se zaradi sprememb današnjega časa in družbe ter posledično sprememb v proučevanju in določanju subkultur ne osredotočamo več na značilnosti, ki so tvorile subkulturo pred časom pozne moderne, je smiselna uvedba novega termina. Termin subkultura se po mnenju Velikonje povezuje s političnostjo, nekomercialnostjo in nasprotovanjem dominantni kulturi, zato je njegov termin subkulturna scena primernejši za poimenovanje plezanja kot poznomoderne subkulture. Plezanje ne povzroča nikakršne delikventnosti, političnih ciljev in udejstvovanja in ne ogroža dominantne kulture in obstoječega družbenega reda. Postalo je del dominantne kulture, ki se spodbuja s strani potrošništva, poudarek je na videzu in življenjskem stilu. Skupinska identiteta je pri plezalcih šibkejša kot pri klasičnih subkulturah, vključujejo se tudi občasni člani, subkulturni stil plezalcev je prodajana moda, povezanost temelji na sproščenosti, odprtosti, zabavi, množičnosti, kar so vse karakteristike, ki utemeljujejo

drugačno entiteto subkulture. Prav zato bi bilo za plezanje ustrežnejše poimenovanje, ki ga oblikuje Velikonja – subkulturalna scena. Pripadnike plezanja in njihovo kulturo zato ob koncu označujem kot plezalno subkulturalno sceno.

7 LITERATURA

- Babšek, Barbara. 2009. *Osnove psihologije: Skrivnosti sveta v nas*. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba.
- Chaney, David. 1996. *Lifestyles*. London, New York: Routledge.
- Cohen, Albert K. 1955. A general theory of subcultures. V *The subcultures reader*, ur. Ken Gelder in Sarah Thornton, 44-54. London: Routledge.
- Donnelly, Michele. 2006. Studying Extreme Sports: Beyond the Core Participants. *Journal of Sport and Social Issues* 30 (2): 219-224.
- Gordon, Milton M. 1947. The concept of sub-culture and its application. V *The subcultures reader*, ur. Ken Gelder in Sarah Thornton, 40-43. London: Routledge.
- Klemenčič, Sonja in Valentina Hlebec. 2007. *Fokusne skupine kot metoda presojanja in razvijanja kakovosti izobraževanja*. Dostopno prek: <http://poki.acs.si/documents/N-49-3.pdf> (21. avgust 2012).
- Kovačič, Matjaž. 2002. Subkultura ali kultura? V *Subkulture: prispevki za kritiko in analizo družbenih gibanj*, ur. Andrej Fištravec, 59-73. Maribor: Subkulturalni azil.
- *Leksikon Cankarjeve založbe*. 1988. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Leskošek, Bojan. 2003. Osnovni pojmi in pravila. V *Osnove športnega plezanja*, ur. Bojan Leskošek, 7-32. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Luthar, Breda. 2002. Boj za okus in moralno odličnost: tipologija vrednotnih habitusov. *Družboslovne razprave* 18 (39): 87-108.
- - - in Samo Kropivnik. 2004. Država svetovljanov in dežela lokalcev: Tipologija kulturnih razredov v Sloveniji. *Teorija in praksa* 41 (5-6): 921-946.
- Naterer, Andrej. 2010. Koncept subkulture: njegovi temeljni elementi in razumevanje v sociološki in antropološki tradiciji. V *Subkulture: prispevki za kritiko in analizo družbenih gibanj*, ur. Andrej Fištravec, 8-69. Maribor: Subkulturalni azil.
- Poštrak, Milko. 2002. Uporniške mladinske subkulture: Razkazovanje lastne drže. V *Cooltura: Uvod v kulturne študije*, ur. Aleš Debeljak, Peter Stankovič, Gregor Tomc in Mitja Velikonja, 157-173. Ljubljana: Študentska založba.

- *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 2000. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (26. avgust 2012).
- Thornton, Sarah. 1997. General introduction. V *The subcultures reader*, ur. Ken Gelder in Sarah Thornton, 1-7. London: Routledge.
- Ule, Mirjana. 1998. Stilizacija vsakdanjega življenja. *Družboslovne razprave*. 14 (27/28): 26-32.
- - - - 2000. *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: ZRP.
- - - - 2002. Razlike, ki delajo razlike: življenjski stili, individualizacija in spremembe identitetnih struktur. *Družboslovne razprave* 18 (39): 75-86.
- Velikonja, Mitja. 1999. Drugo in drugačno: Subkulture in subkulturne scene devetdesetih. V *Urbana plemena: Subkulture v Sloveniji v devetdesetih*, ur. Peter Stankovič, Gregor Tomc in Mitja Velikonja, 14-22. Ljubljana: ŠOU.
- Wheaton, Belinda. 2007. After Sport Culture: Rethinking Sport and Post-Subcultural Theory. *Journal of Sport and Social Issues* 31 (3): 283-307.
- - - - in Becky Beal. 2003. 'Keeping It Real': Subcultural Media and the Discourses of Authenticity in Alternative Sport. *International Review for the Sociology of Sport* 38 (2): 155-176.

8 PRILOGI

PRILOGA A: PLEZANJE KOT ŠPORT

»Človek pleza že od nekdaj. Naši predniki so najprej znali plezati in šele nato hoditi. Pravimo, da je plezanje filogenetsko (v razvoju človeške vrste) starejše od hoje. /.../ O plezanju začnemo govoriti takrat, kadar za svoje gibanje po strmem terenu poleg nog uporabljamo tudi roke.« (Leskošek 2003, 7)

Za mojo raziskavo je pomembno, da orišem plezanje kot šport, predstavim njegove vrste, panoge, zgodovino in osnovne pojme, iz česar izhaja predstavitev plezanja v smislu subkulture in življenjskega stila.

ZGODOVINA

Bojan Leskošek v zborniku Osnove športnega plezanja na kratko oriše zgodovino plezanja. Začetek plezanja in alpinizma iz športnih nagibov določi z letom 1492, ko je bil opravljen vzpon na goro Mont Aiguille (2097m). (Pred)zgodovina športnega plezanja pa se začne sredi

19. stoletja, v nemškem delu Peščenjakovega labskega pogorja, imenovanega Saška Švica. Prva pravila plezanja so nato izoblikovali leta 1908, ko je dolomitski plezalec Rudolf Fehrmann (1886-1947) izdal prvi plezalni vodnik za omenjeno območje. Plezanje je tako na začetku služilo kot vadba za alpinistične vzpone, kasneje pa je postalo samo sebi namen.

Ameriško »prosto plezanje« (definicija sledi v nadaljevanju) z začetkom iz konca 50. let je bilo povezano s saškim plezanjem in se je razmahnilo v začetku 60. in 70. let 20. stoletja. Idejo prostega plezanja je v Ameriko prinesel saški izseljenec Fritz Wiesner, katera se je nato razmahnila v dolini Yosemite. Tam je bila že preplezana večina težkih sten na tehnični način (prav tako definirano v nadaljevanju), zato so plezalci iskali nove izzive. Evropski plezalci (predvsem zahodnonemški) so začeli obiskovati ZDA in vzhodno Nemčijo in spodbudili razmah športnega plezanja, kot ga poznamo danes. Nemški plezalec Kurt Albert je sredi 70. let 20. stoletja beležil tehnične smeri, katere je preplezal prosto, kar se je kmalu razširilo in vplivalo na povečanje težavnosti in širitev prostega plezanja na druga območja. Iz tega se razvije balvansko plezanje (ena od vrst plezanja predstavljena v nadaljevanju), ki ima rojstni kraj v Fontainebleauju, v Franciji in se začne ob koncu 19. stoletja. Plezanje tamkajšnjih peščenjakovih balvanov je služilo kot priprava na plezanje v Alpah. John Gill pa je v 60. letih 20. stoletja v ZDA pričel z načrtnim balvanskim plezanjem.

Tekmovalno plezanje ima korenine v Sovjetski zvezi, kjer je bilo leta 1947 prvo državno prvenstvo v »skalolazenju«. Prva mednarodna tekmovanja pa so bila v letu 1985 v Italiji, štiri leta kasneje pa se je odvil prvi svetovni pokal v športnem plezanju, ter leto kasneje še svetovno prvenstvo.

V Slovenijo sta Iztok Tomazin in Borut Bergant leta 1978 po obisku ZDA prinesla idejo prostega plezanja. V začetku 80. let prejšnjega stoletja je postalo priljubljeno ponavljanje tehničnih smeri v velikih stenah, kmalu pa tudi v plezališčih. Tadej Slabe je leta 1992 preplezal eno takrat najtežjih smeri v slovenskem plezališču Mišja peč pri Ospu. V okviru Planinske zveze Slovenije je bila istega leta ustanovljena tudi Komisija za športno plezanje, ki skrbi za reprezentance, tekmovanja in urejanja plezališč ter vzgojo inštruktorskega in tehničnega kadra plezanja. Že od začetka tekomovanj se je slovenska (prej še jugoslovanska) reprezentanca udeleževala mednarodnih tekem, na katerih je leta 2001 vrhunec dosegla Martina Čufar ter postala svetovna prvakinja v težavnostnem plezanju. Že od začetka pa Slovenija velja za državo, ki je bila ena prvih in najboljših pri organizaciji tekomovanj na državni ravni (Leskošek 2003, 16-17).

VRSTE PLEZANJA

Ljudje so vrhove najprej osvajali po najlažjih poteh in smereh, kasneje tudi po stenah in grebenih, kar je zahtevalo izpopolnjenost opreme in tehnike varovanja. Pri tem se je v zgodovini plezanja pogosto pretiravalo (množica klinov, svedrovcev, vrvi, taborov, nosačev, dodatni kisik ...) in šport je vse bolj kot to postajal rokodelstvo. Izgubljeni se je začel bistven element plezanja v gorah – pustolovščina. Zaradi takega razvoja je predvsem postalo pomembno, kako je osvojena gora ali smer preplezana. Tako se se pojavile nove oblike plezanja in načini vzponov.

PROSTO IN TEHNIČNO PLEZANJE

Prosto plezanje pomeni način, pri katerem lahko za napredovanje in počivanje v steni uporabljamo le naravne razčlembе. Klini, vrv in drugo opremo se uporabi le za varovanje. Pri tem je dovoljena uporaba plezalnih čevljev – plezalnikov, uporaba magnezija, ki zmanjša potenje in drsenje rok zaradi potenja, dovoljeno je tudi počivanje na sidriščih pri večraztežajnih smereh.

Nasprotno od prostega je tehnično plezanje, kjer je dovoljeno uporabljati opremo (klini, zagode, metulji, zanke, stopne zanke, lestvice ...) tudi za napredovanje in počivanje. S tehničnim plezanjem se je vse začelo, danes pa je prosto plezanje bolj cenjeno, saj je zahtevnejše. Športno plezanje je le prosto.

SKALNO IN LEDNO PLEZANJE

Plezanje v kopni steni je skalno, v snegu in ledu pa ledno. Plezanje zaledenelih slapov kot oblika lednega plezanja je danes pridobilo veliko privržencev. Pri športnem plezanju gre samo za plezanje v skali ali skalni imitaciji – umetni steni.

PLEZANJE Z VAROVANJEM IN BREZ

Za varovanje pri plezanju uporabljamo vrv in druge pripomočke, ki preprečujejo ali omilijo padce. Varnost je ena bistvenih značilnosti športnega plezanja. Izjema je le ena od oblik športnega plezanja – balvansko plezanje, kjer se zaradi majhne višine ne uporablja vrvi ampak le blazina, soplezalec. Obstaja tudi plezanje brez vrvi (free solo), vendar to ne spada pod športno plezanje, saj se padci pogosto končajo s hujšimi poškodbami ali celo smrtjo.

PLEZANJE V NAVEZI IN SOLO

Solo pomeni plezanje brez varovanja, v navezi pa se običajno varujemo. Obstajajo pa tudi izjeme (solo plezalci se na zahtevnejših delih varujejo, naveze pa se v lažjih delih včasih tudi ne varujejo). Pri športnem plezanju se (razen pri balvanih) pleza v navezi.

PLEZANJE V VODSTVU IN PLEZANJE Z VAROVANJEM Z VRHA

Plezanje v vodstvu pomeni, da plezalec prične plezati s tal in sproti vpenja vrv v kline, dokler ne doseže sidrišča. Po vpetju slednjega ga soplezalec oziroma varovalec po vrvi spusti na tla. Če vrv ostane ali je vpeta v sidrišče, je plezalec varovan od zgoraj (angl. Top-rope). Tu so padci krajši kot pri plezanju v vodstvu, počivanje med plezanjem je mogoče kadarkoli, saj soplezalec le napne vrv, da se tisti, ki pleza, lahko spočije.

Varovanje od zgoraj uporabljajo predvsem začetniki ali pa plezalci pri študiju smeri. Kot opravljeni vzpon pa se šteje šele smer preplezana v vodstvu. Seveda je tudi plezanje v vodstvu varno, za kar so zaslužni klini svedrovci, razporejeni in pritrjeni v steno. Glede na to razlago se tudi pri športnem plezanju v velikih smereh (večraztežajnem plezanju) pleza izmenično v vodstvu in z varovanjem od zgoraj, saj se plezalca menjavata pri vodstvu naveze. Izjema je le plezanje v »neenakovrednih« navezah.

PLEZANJE NA UMETNIH IN NARAVNIH STENAH

Umetne stene so namenske, z lastno konstrukcijo in pritrjenimi ploščami, na katere se pritrdi oprimke. Med umetne stene pa sodijo tudi zidovi, obzidja, pročelja stavb (ki so nenamenske umetne stene)... Na umetnih stenah je zaradi lažje organizacije, dostopa za gledalce, neodvisnosti od vremena in odsotnosti ogrožanja narave, izpeljanih največ tekmovanj. Za razliko od plezanja v naravnih stenah se dosežki na umetnih stenah priznavajo samo, če so bili doseženi na uradnih tekmovanjih.

TEKMOVALNO IN NETEKMOVALNO PLEZANJE

Tekmovanje je bistvena sestavina športa, kar je tudi pripomoglo k nastanku pojma športno plezanje. Športno plezanje je bilo najprej edino z uradnimi tekmovanji, kateremu so se kasneje pridružila še tekmovanja v balvanih in v lednem plezanju. Povsod pa potekajo tudi »neuradna« tekmovanja, kjer se zaupa plezalčevi poštenosti ter verodostojnosti dokumentacije in prič. V tem je plezanje skoraj edina izjema med vsemi športi. Zunaj tekmovanj se v športnem plezanju dosežki priznavajo samo, če so bili doseženi na naravnih stenah ali balvanih.

TEŽAVNOSTNO IN HITROSTNO PLEZANJE

Pri tekmovalnem in netekmovalnem plezanju poznamo hitrostno in težavnostno plezanje. Pri težavnosti gre za to, da se prepleza čim težja smer (na tekmovanjih) oziroma da se v smeri pripleza čim višje, vendar čas ni pomemben. Tekmovalno hitrostno plezanje pa se je razvilo v vzhodnoevropskih državah in je tam tudi najbolj priljubljeno. Netekmovalno hitrostno plezanje pa se pojavlja pri balvanih in pri krajših, kot tudi v daljših smereh. Pri balvanih in kratkih smereh gre za čim večje število čim težjih problemov ali smeri v čimkrajšem času, pri

plezanju v dolgih smereh pa tudi za postavljanje rekordov, kar je posebno priljubljeno v Yosemiteh v ZDA.

Pri športnem plezanju v naravnih plezališčih hitrostnega plezanja skoraj ni, posebno vrsto hitrostnega plezanja srečamo v dolgih naravnih smereh, saj nekateri zagovarjajo, da so pravi prosti vzponi le tisti, ki so opravljeni v enem dnevu (Leskošek 2003, 7-12).

PLEZALNE ŠPORTNE PANOGE

»Zaradi velikega števila vrst plezanja so zelo redki posamezniki, ki bi se ukvarjali z vsemi izmed njih. Pojavilo se je nekaj značilnih skupin plezalcev in oblik dejavnosti, ki zajemajo izključno ali kot eno od oblik gibanja tudi plezanje.« (Leskošek 2003: 12)

GORNIŠTVO

Zajema hojo, plezanje in smučanje po težjih poteh visokih gora. Priljubljena oblika so vzponi po feratah, dobro nadelanih strmih poteh, opremljenih z varovali (jeklenice, lestve ...). Med gorniško opremo sodijo tudi plezalni pas, čelada, samovarovalni komplet, cepin in dereze.

ALPINIZEM

Prav tako kot gornišvo zajema hojo, plezanje in smučanje, vendar je tu težavno prosto in tehnično plezanje bistvena sestavina, kar zahteva dobro poznavanje tehnike plezanja in varovanja.

LEDNO IN MEŠANO PLEZANJE

Plezanje zaledenelih slapov, sodobno mešano ledno-skalno plezanje krajših smeri, ki je pri nas postalo zelo priljubljeno v naravi in na tekmovanjih. Razlogi za priljubljenost so krajše trajanje, enostavni dostopi in sestopi, cenejša oprema, dobra varnost.

ŠPORTNO PLEZANJE

Je zelo priljubljena in najvarnejša oblika plezanja. V Sloveniji se je kot panoga odcepila od alpinizma v začetku 80. let. Primerna je tudi za otroke, saj obsega varne oblike prostega skalnega plezanja. Varnost v stenah plezališč in visokih stenah je zagotovljena z urejenostjo smeri s svedrovci. Športno plezanje se deli na naslednje vrste:

1. BALVANSKO PLEZANJE

Balvani ali osamelci so velike, od sten odtrgane skale, ki jih je v doline prinesel ledenik. Pleza se večinoma balvane, ki niso višji od približno petih metrov. K balvanskemu plezanju pa se šteje tudi plezanje v spodnjih in previsnih delih visokih balvanov in sten ter plezanje na umetnih balvanih oziroma malih plezalnih stenah. Zajema balvanske probleme, kjer je ponavadi ena sama možna kombinacija prijemov. Problemi so vzponi naravnost ali poševno in

prečke, ki potekajo vodoravno. Potrebni so le plezalniki, magnezij in blazina. V nekem smislu je to najbolj čista oblika športnega plezanja.

2. KRATKE SMERI

Slovenskega izraza za športno plezanje kratkih smeri še nimamo. Uporablja se izraz »klasično« športno plezanje (angl. Crag climbing). Sem štejemo smeri, ki niso daljše od enega raztežaja, in so povprečno dolge od 30 do 35 metrov. Plezalec potrebuje vrv, komplete (dve vponki, povezani s trakom), s katerimi se vrv vpenja v svedrovce v steni in varovalno napravo za zaustavljanje padcev in spuščanje plezalca na tla.

3. DOLGE SMERI

Sem spadajo vzponi v več raztežajev dolgih smereh. Podobno kot pri kratkih smereh so tudi v dolgih že nameščeni svedrovci in sidrišča, ni pa nujno. Včasih je le-te treba nadomestiti z zatiči in metulji. To plezanje ponavadi zahteva tudi daljše dostope in sestope do smeri, orientacijo in več vrvne tehnike (Leskošek 2003, 12-15).

Za razpravo o subkulturnih in življenjsko stilnih lastnostih plezanja pojasnujem tudi nekaj temeljnih izrazov in pravil, uporabljanih pri plezanju, katere opiše Leskošek.

Načini vzponov:

- na pogled: vzpon v prvem poskusu v neznani smeri
- na »flash«: vzpon v prvem poskusu, s kakršnim koli predznanjem ali informacijo o smeri
- z rdečo piko: vzpon po predhodnem plezanju ali neuspehu v smeri

Za pripravo na enega od naštetih »uradnih« načinov pa nam lahko služijo plezanje z varovanjem od zgoraj (top rope), z rdečim krogom (po padcu vrv ostane vpeta v svedrovcih) in »vse prosto« (v primeru padca ali počitka se pleza od zadnjega pravilnega položaja naprej) (Leskošek 2003, 17-18).

Pomembno je tudi ocenjevanje težavnosti smeri, ki je subjektivno mnenje prvega plezalca in ostalih, ki smer ponovijo. Ocena tudi služi za primerjavo dosežkov in kot pravi Leskošek – za primerjavo »kakovosti« plezalcev, zato je to pogosto tema pogovorov ali preprirov (Leskošek 2003, 21).

Ocenjevalne lestvice so po svetu raznolike (poznamo britansko, Hueco, UIIA, yosemitsko, fontainbleaujsko in francosko, ki se uporablja večinoma po Evropi, tudi pri nas).

Čeprav so lestvice ocenjevanj po svetu različne, imajo vse isto idejo vrednotenja vzponov in tako idejo dosežkov pri plezanju. Po vsem svetu naj bi veljal tudi plezalni etični kodeks. Ta plezalcem nalaga odgovorno in neškodljivo obnašanje v plezališčih in naravi. Onesnaževanje,

povzročanje hrupa, škodovanje lastnikom zemljišč, spreminjanje smeri, kršenje dovoljenj o plezanju, oviranje drugih plezalcev, brezbržnost glede varnosti sebe in drugih, kraja, plašenje živali, ki živijo v stenah, ni dovoljeno, kar najbolje opisuje, kot pravi Leskošek, angleški slogan »leave no traces« - ne puščaj sledi (Leskošek 2003, 24).

Prav tako je po celem svetu uveljavljena standardna oprema pri plezanju, kamor spadajo plezalniki, plezani pas, vrečka za magnezij, vrv, kompleti vponk, različne varovalne naprave, čelada, pomožne vrvice in trakovi, vponke z matico. Prav tako pod opremo spada obleka, ki sem jo natančneje opredelila v poglavju plezalne subkulture, saj je le ta standardizirana kot tudi stereotipna.

Glede subkulturnih in življenjsko stilnih značilnosti je pomembno omeniti tudi združevanja plezalcev. Večina jih sicer pleza neorganizirano, a se je v začetku 90. let, kot pravi Leskošek, plezanje zelo razvilo in pripomoglo k oblikovanju novih organizacijskih in klubskih oblik na nacionalni in mednarodni ravni. Plezalci (zlasti alpinisti) se združujejo v alpinistične odseke in sekcije pri planinskih društvih, športnoplezalne odseke, plezalne in alpinistične klube, kjer se organizira tečaje, vadbe, izlete, tekmovanja, predavanja... Odseki in klubi se povezujejo v Planinski zvezi Slovenije (PZS). Ena od komisij upravnega odbora je tudi KŠP-Komisija za športno plezanje. PZS pa je tudi članica UIAA-Union Internationale des Associations d'Alpinisme (Mednarodna zveza alpinističnih združenj), pri kateri za športno plezanje skrbi ICC-International council for competition Climbing (Mednarodni svet za tekmovalno plezanje). ICC pa si veliko prizadeva za uvrstitev športnega plezanja v program olimpijskih iger (Leskošek 2003, 26-27).

PRILOGA B: FOKUSNA SKUPINA

TABELA 5. 1: PODATKI O SODELUJOČIH

	Spol	Starost	Poklic	Število let ukvarjanja s plezanjem	Plezalni naziv
Aleš	Moški	24	Študent	2	Pripravnik športnega plezanja; Tečajnik alpinistične šole
Blaž	Moški	30	Profesor športne vzgoje	15	Trener športnega plezanja
Anita	Ženski	25	Srednja medicinska sestra	2	Pripravnik športnega plezanja
Klemen	Moški	24	Študent	3	Pripravnik športnega plezanja; Mlajši pripravnik alpinist
Neža	Ženski	30	Profesor specialne in rehabilitacijske pedagogike	15	Inštruktor športnega plezanja 1; Starejša pripravnica alpinistka

PREPIS SREČANJA FOKUSNE SKUPINE

Moderator: Kaj mislite, da je plezalcem, alpinistom, pripadnikom športov, ki vključujejo plezanje, v splošnem skupnega?

Aleš: Plezanje.

Blaž: Uživanje v naravi, nek hobi, sprostitev, nek cilj tudi po mojem.

Anita: Družba.

Neža: Da predstavljajo svoje meje.

Blaž: Jaz mislim, glede plezalnih ocen in podobno, da ima vsak nek cilj napredovati. Do neke stopnje vidiš in ugotoviš – do te meje uživam, pa mi ni več do napredovanja. Ne vem, kako pa je pri alpinizmu.

Aleš: Tukaj greš uživati. Pri športnem plezanju greš na primer bolj predstavljati meje, v hribih pa plezaš bistveno lažje stvari zato, da uživaš in se ne obremenjuješ toliko s težavnostjo.

Blaž: Ja, pri alpinizmu je le bolj sama narava, tudi sam dostop.

Neža: Čeprav v hribih na primer še vseeno ne greš plezat neke smeri ocenjene s težavnostjo tri, ampak s pet. Potem ko boš toliko in toliko petic splezal, pa greš plezat šest.

Aleš: Seveda, kot pri športnem plezanju...

Neža: Ja, ampak manj radikalno.

Moderator: Če gremo s splošnega na bolj podrobno, kaj si na primer mislite o jeziku pri plezalcih?

Klemen: Štant na primer pri vseh pomeni štant.

Neža: Komplet je komplet.

Anita: Verjetno obstajajo tudi neke lokalne zadeve.

Neža: Samo ne toliko lokalne, da ne bi nekdo drug vedel, o čem govoriš. Vsaj nekdo znotraj plezalnega kroga.

Aleš: Če ti nekdo reče šoti štant, kaj bi to pomenilo?

Klemen: Štant.

Blaž: Podri ali naredi štant.

Aleš: Ne, ta štant. Korošci na primer rečejo šoti namesto ta. Štant pa je štant. Ampak lahko da imajo kakšna druga poimenovanja. Na primer mi rečemo svedrovec, lahko da pa nekdo iz Idrije ne bi rekel svedrovec.

Blaž: Ampak po mojem bi se znal zmeniti.

Aleš: Ja, seveda, kar se na primer osnovne opreme tiče, pa po mojem, da je kar bolj ali manj enako.

Moderator: Kaj pa na primer opazate pri plezalnem slengu?

Aleš: Gremo frikati na primer.

Blaž: Seveda, imaš ta plezalna poimenovanja, na primer kloci, sloaperji, krimpi, stranci.

Anita: To izhaja iz angleščine.

Aleš: Ja, to so te prevzete besede.

Blaž: Ja, na primer imaš »run out«. Potem imaš pa slovensko strokovno literaturo.

Neža: Samo tega nihče ne uporablja.

Aleš: Res ne, še vseeno rečeš, daj mi matičarko, čeprav je v resnici to vponka z matico.

Neža: Pa neskončna zanka, ki ji pa rečemo gurtna.

Moderator: Torej se vam zdi, da plezalci imamo neko skupno izrazje?

Aleš: Ja, to zagotovo.

Anita: Seveda. To so stvari, ki jih razumemo samo mi. Če bi šel nekdo prvič z nami v skalo, ne bi vedel, o čem govorimo.

Aleš: Pa še to razumeš šele sčasoma. Jaz na primer dolgo časa nisem vedel, kaj je to sloaper. Tudi to ti mora nekdo kot začetniku povedati. Ko sem bil jaz tečajnik, so mi rekli, naj ne hodim v plezališče Kal-Koritnica, ker so tam sami sloaperji. Meni se je pa to zdelo zanimivo in sem si mislih, no pojdimo pogledat. Potem pa vidiš, ko se objemaš s skalo in nikamor ne prideš. Tako da ja, odvisno kam si uvrščen v tem plezanju. Ali si začetnik ali nek tečajnik ali pa že inštruktor.

Moderator: Če nadaljujemo k drugi skupni točki, videzu, kaj ste opazili tu?

Blaž: Doma imam karikaturu, kjer so alpinist, športni plezalec in bolderaš.

Neža: In bolderaši ne uporabljajo nog, zato imajo »chicken legs«, zelo suhe noge.

Blaž: Pri njih je trup veliko močnejši, noge pa morajo biti čim lažje, da imajo čim manj dela, da pridejo na vrh.

Neža: Ali pa te »beanie caps«, ki jih nosijo. Pa E9 hlače, ki so popularne.

Anita: Pa North face hlače. Pa te znamke, ki jih vsi nosimo.

Neža: Ja, to je neka preferenca. Drugače ni važno, ali nosiš E9 hlače ali navadno trenerko, ampak seveda je tebi kot plezalcu to pomembno. Kot imaš na primer za tek lahko navadno trenerko ali pa Nike trenerko.

Aleš: Pri tem je glavno to, da začneš hodit v trgovine, ki prodajajo plezalne znamke in opremo. Potem tam vidiš na primer neko majčko, na kateri piše »Go climbing« in neke dobre hlače, pa probaš in potem to vzameš.

Neža: Ja, pa te obleke, ki jih v plezališču vidiš.

Aleš: Po mojem kupovanju znamk bolj iz tega izhaja kot pa iz tega, da bi se zaradi samega športa tako oblačil. Hodiš pač v take trgovine, zato ti je to vseč in to kupuješ.

Neža: Kupuješ to, kar tudi v plezališču vidiš. Znamke E9 na primer ne reklamirajo preveč, ampak jo reklamirajo plezalci sami s tem, ko jo nosijo.

Blaž: Meni se pa zdijo pri plezalcih pogoste tudi te žive barve. Ker si na ta način bolj opazen. Se mi zdi, da plezalci s tem želijo bolj izstopati.

Neža: Obstajal je tudi nek trend, ko so vsi plezalci za plezanje nosili kavbojke. Kruder je s tem začel in v pol leta so vsi nosili samo še kavbojke.

Blaž: Bolj malo se gleda na funkcionalnost hlač. Dobro, nekatere so iz materiala, pri katerem lahko narediš špago, pa nekoliko podložene, drugače pa je že bolj važen imidž. Kar pa je meni osebno pomembno glede funkcionalnosti, je dolžina tri četrtine in da so podložene. To je uporabno, če zatikaš koleno, da se ne odrgneš, ker je material trpežen in debelejši.

Neža: Pa če so dolge, je dobro, da imajo spodaj patent.

Anita: Ja, da te ne motijo.

Blaž: Ampak to bolj malo ljudi kupuje na podlagi tega.

Anita: Bolj pomemben je imidž.

Aleš: Ampak so pa to »climberska« oblačila.

Blaž in Neža: Ja, so ja.

Aleš: Verjetno ne boš videl nekega plavalca v E9 hlačah.

Neža: Midva z Blažem sva na primer zdaj v Franciji šla v trgovino Gap, pa v nek nakupovalni center po hrano, zraven pa sva iskala plezalni vodnik. Tam so stali trije fantje in vsi v majicah znamke Prana.

Blaž: Po oblačilih sva jih prepoznala, da so verjetno plezalci.

Neža: Zato sva šla do njih, in sva jih vprašala, če vedo, kje bi lahko dobila vodnik, pa kako se pride do plezališča v Ceussu. Normalno, saj sva takoj uganila, kaj so. Res jih po imidžu lahko opaziš.

Anita: Pa te obleke lahko tudi nosiš za vsak dan.

Neža: Ja, zagotovo.

Aleš: Seveda, ker to je res kvalitetna roba.

Anita: Pa udobna.

Aleš: Če je za tako kompleksno gibanje narejeno, potem je tudi za normalno uporabo zelo udobno in se v tem dobro počutiš.

Klemen: No ja, jaz nimam teh oblek, ne nosim tega. Ker lahko plezam tudi v čisto navadni majici.

Anita: Ali potem kdaj tudi brez majice plezaš? To se mi zdi tudi plezalen imidž.

Blaž: Ja, to je bolj bolderaška ideja. Pač dolge hlače, brez majice in kapa.

Neža: »Beanie cap«, taka pletena kapa.

Blaž: Zunaj pa pet stopinj.

Aleš: Na koncu obleka tako ali tako ne pomeni nič pri samem plezanju.

Klemen: Saj zato jaz tega ne nosim. Ker ne bom nič boljši, če bom imel ne vem kakšne hlače na sebi.

Blaž: Meni je pa res pomembno, da je dober material, da je trpežen, pa tudi na barvo malo gledam in na funkcionalnost.

Moderator: Opazite še kaj drugega glede videza?

Aleš: Pri tistih, ki že dolgo plezajo, opaziš prste. Opazujem druge in plezalce, pri čemer sem opazil, da ostali prste držijo ravno iztegnjene, pri plezalcih pa se vse navznoter prične upogibati. Pa po ramah opaziš. Videl sem neke tri sošolce, ki se puklasto držijo, pa sem jih vprašal, če slučajno plezajo. Odgovorili so mi, da ja, že sedem let in podobno.

Klemen: Glede oblek pa se mi zdi, da v splošnem vsak pogleda na ceno. Te plezalne znamke pa so večinoma drage.

Aleš: Seveda, imaš tudi tiste izjeme, ki kupijo hlače in jakno neke znamke, pa jih potem za plezati nikoli ne oblečejo, ampak jih nosijo za ven.

Blaž: Drugače tisti najbolj stereoptipni, sploh glede oblačil, pa se mi zdijo bolderaši.

Neža: Pa tudi drugi. V teh bolj alpinističnih vodah na primer vedno rečejo: Ah vi frikoti, vi greste tako ali tako plezat samo tja, kjer je pet minut dostopa do skale.

Blaž: Čeprav jaz mislim, da se je to glede teh alpinističnih in športnoplezalnih meja malo umirilo.

Klemen: Vsak pač dela tisto, kar mu paše. Neke strasti med njimi pa so se umirile. Med sabo se bolj spoštujejo.

Blaž: Ampak včasih se je pa ta prepad dobro videl. V Ameriki so včasih govorili, da je težje preplezati nek balvan, kot pa priti na Mount Everest.

Moderator: Če se premaknemo na naslednjo skupno točko plezalcev, me zanima, kaj si mislite o značajskih lastnostih plezalcev?

Anita: Meni se zdijo dokaj odprti ljudje.

Neža: Ampak znajo biti tudi zelo tekmovalni.

Aleš: Zelo so odprti, ko se pogovarjajo o plezanju.

Neža: Zdi se mi, da se veliko ljudi, ki so tekmovalni, najde v plezanju.

Blaž: Pri plezanju se zelo hitro kaže nek napredek. Nekdo, ki nikjer, v nekem športu, službi, kjerkoli ni bil uspešen, se lahko tu hitro dokaže. Plezanje ti da neko samozavest. Zelo lahko napreduješ. Imaš veliko nekih vmesnih ciljev, če ti je plezanje kot stvar dokazovanja in pokazatelj neke uspešnosti. Zanimivi so tudi tisti natančni plezalci. Vse imajo pospravljeno po vrečkah, razporejeno v nahrbtniku, ni jim vseeno glede čistoče. Jaz osebno za vrv lepo skrbim, ne maram da je v prahu, umazaniji, sem rad skrben glede opreme. Nekateri pa kar vržejo complete in stvari.

Klemen: Ampak to je bolj povezano, s tem kakšno osebnost imaš, ne glede na plezanje.

Aleš: Jaz na primer sobe nikoli nimam pospravljene, ampak opremo pa imam popolnoma organizirano in pospravljeno. Pri plezanju pa srečaš različne. Nekateri so takoj za klepet in se nanje lahko zaneseš tudi glede vprašanj, nekdo pa te popolnoma ignorira. Lahko da je te je videl ogrevati se v neki lahki smeri, sam pa pleza neko težko in se zato obnaša dokaj vzvišeno. Drugače pa se mi zdijo bolj ali manj odprti ljudje.

Neža: Tudi glede zaupanja imaš različne ljudi. V Franciji je bilo skoraj vsak dan obešeno obvestilo o izginotju nekega dela opreme.

Klemen: Ampak to je spet pogojeno s tem, kako si vzgojen, kaj ti med druge prineseš. Če bom jaz nekaj našel, bom vrnil, nekdo bo pa pospravil.

Aleš: Ta vrsta ljudi, ki kradejo, se bo vrjetno naselila tudi v plezališčih. Za zdaj pa mislim, da ti nek plezalec ne bo ničesar ukradel z nahrbtnika. Tudi opremo lahko puščaš oziroma se od nje oddaljiš, pa ne bo nič narobe.

Blaž: Meni se zdi, da v večjih plezališčih, kjer je več ljudi, je več možnosti za nepriprave.

Neža: Nekateri tudi razmišljajo tako, da so danes tu, jutri jih ne bo več in izkoristijo priložnost. V tujini je veliko manj zaupanja. Slovenija pa je tako majhna, da bi prej ali slej nekoga srečal ali opazil izgubljeno, zato se to še ne dogaja preveč.

Klemen: V Sloveniji smo plezalci kar zaupljivi.

Moderator: Kaj pa spoštljivost, etika pri plezalcih?

Anita: Katastrofa.

Aleš: Ni spoštovanja.

Neža: Mnogi se ne zavedajo, da nisi na svoji zemlji, ampak si jo le izposojaš.

Blaž: Problem je predvsem pri mlajših generacijah in pri tistih, ki so zelo dobri plezalci.

Neža: Tekmovalci znajo biti izredno polni samega sebe. Za vse jim je vseeno.

Blaž: Med starejšimi pa je tega veliko manj. Vsi se držijo poti, ne uničujejo, pospravijo za sabo.

Aleš: To lahko dobro vidiš v hribih. Tam ne boš našel nekih smeti. Tam se res giba nek krog ljudi, ki vedo, da to ni prav. V plezališčih pa znajo biti nespoštljivi začetniki, ki še ne vedo, kaj je prav in kaj ne.

Klemen: Zdi se mi, da starejši plezalci imajo neko plezalno etiko in se je držijo. Pravi plezalci so spoštljivi do narave in pravil.

Aleš: Problem je, ker je športno plezanje ratalo preveč skomercializirano. Malo manj, da nima že vsaka vas tečaja športnega plezanja.

Klemen: Zato pa je tudi toliko onesnaževanja, ker je že toliko preveč ljudi. Na primer Ljubljancani, ki ravno naredijo tečaj. Oče jim kupi vso opremo, zdaj pa pojdimo plezat. Niso pa obzirni.

Blaž: Danes je tudi to, da stvari niso več tako drage, zato se vsi hočejo zabavati, grejo na tečaje, ostane pa malokdo. Če imaš ti 30 ljudi v tečaju, bodo čez tri leta plezali le še trije.

Anita: Vse je postalo skomercializirano.

Neža: Nekateri probajo, pa jim ni všeč in odnehajo. Prijatelj na primer, je naredil tečaj, kupil celotno opremo, vse od Black Diamond znamke, ko pa smo prišli s plezalnih počitnic, pa nikoli več ničesar ni oblekel ali uporabil.

Klemen: Tudi jaz sem to opazil pri mojih sotečajniki. Jaz sem se boril za tiste cepine, nekateri pa so prišli s celotno, dobro opremo. Danes pa jih ni več nikjer.

Moderator: Če nadaljujemo, kakšen se vam zdi življenjski stil plezalcev?

Neža: Kam greva na dopust? Nekam, kjer se pleza seveda. Gremo na morje? Takoj sledi vprašanje, če je kje blizu kakšno plezališče. Tako pač, vse podrejaš plezanju.

Aleš: Ja, to je vedno tako. Kot bi bil odvisen od neke droge.

Anita: Svoj prosti čas prilagajaš plezanju.

Klemen: To ti že predstavlja življenjski stil, če svoj prosti čas podrejaš plezanju.

Aleš: Nam so na alpinistični šoli rekli, da moramo, če želimo biti alpinisti, celoten življenjski stil usmeriti v to smer. Čeprav ko imaš enkrat službo, družino, ne moreš več živeti samo na ta način.

Anita: Ja, lahko.

Neža: Lahko, če si egoist. Dobri alpinisti so vsi zelo egoistični. In večinoma so to moški.

Aleš: Ja, samo kot neka normalna oseba, ki ji tudi družina in služba nekaj pomenita, ne moreš tega venomer početi. V službi šefu ne moreš reči, da bi rad imel prost dan, ker je nek slap tako lepo zaledenel in ga moraš nujno danes preplezati, če ne, ga sploh ne boš mogel več.

Anita: Lahko imaš vse, plezanje, kariero in družino.

Blaž: Za vrhunske dosežke pa moraš biti egoist. Potem ti je plezanje prva stvar.

Aleš: Vpliva pa tudi na izbiro ljudi okrog sebe. Dobro je tudi, ker je to nek zdrav krog.

Anita: Tudi mi vsi tu se družimo, ker vsi plezamo.

Aleš: Takoj ko se dva iz iste smeri dobita, sledi debata, vsi ostali, ki ne pašejo noter, pa odpadejo. Mi plezalci smo se sposobni pogovarjati o plezanju brez konca in kraja.

Anita: Pa tudi če spoznaš nekoga, ki ne pleza, tebi pa je to všeč, ga poskušaš spraviti zraven, da bi začel.

Neža: Rašica je na primer tak alpinistični odsek, ki se zelo posveča tudi celotnim družinam. Oni organizirajo 14 dnevni tabor v Dolomitih, za vso družino. Te družine med sabo potem tudi razvijejo prijateljske odnose in postanejo nek krog ljudi, ki jih družijo ena stvar. Tudi če pogledaš čemu mi namenimo ves čas, je logično, da te ta stvar oblikuje. Jaz na primer ne bom šla nikoli v soboto dopoldne po nakupih.

Blaž: Zdi se mi, da potem tudi najdeš ljudi, ki podobno razmišljajo, ki jim je všeč podoben stil. Oblikuje se ti nek nov krog.

Aleš: Jaz sem bolj ali manj res zamenjal družbo. Če so vsi za neko stvar, se potem veliko hitreje nekaj domeniš. Če vprašaš pet plezalcev, če bi šli v soboto v Črni kal plezat, so takoj vsi za.

Blaž: Meni je bilo važno tudi to, da kot učitelj plezanja čimvečim ljudem poskušam plezanje predstaviti, ga razširiti med ljudi. Predstaviti ga v smislu preživljanja prostega časa, uživanja, druženja, gradnje samozavesti, pa tudi v smislu biti v naravi. To je sploh problem sodobnega časa, saj so tu trgovine, televizije. Če gre družina v hribe ali plezat, so med sabo bolj povezani.

Neža: Pa že če pogledaš tvojo diplomu ali mojo diplomu, ki je vezana na plezanje. Najbrž ne bi bila povezana s plezanjem, če midve ne bi plezali. Potem tudi lažje opravičuješ, da greš plezat, saj je to dobro tudi za to diplomu.

Moderator: Kaj pe si mislite o plezalnih medijih?

Blaž: Tega je trenutno premalo.

Neža: Čeprav ti si vsak dan na strani Friko.si.

Blaž: To ja, mislil sem medijsko pokritost. Z vidika prepoznavnosti tega športa v svetu, je ta majhna. Napreduje, ampak ni pa to zdaj primerljivo z nogometom. Celo curling ljudje na primer bolj poznajo kot pa nekega svetovnega prvaka v plezanju. So pa zelo popularni plezalni filmi po drugi strani.

Neža: Čeprav to je pa vse ameriško in bolj blizu samo športnim plezalcem. Jaz na primer, dokler nisem poznala Blaža in nisem bila v teh športnoplezalnih vodah, ampak bolj v alpinističnih, nisem vedela, kdo je Chris Sharma ali Adam Ondra, ki sta znana plezalca tudi iz teh filmov. Potem smo začeli ob četrtkih gledati te filme, do takrat pa veliko prijateljev o njih ni veliko vedelo. To poznajo predvsem športni plezalci.

Blaž: Gledaš neke maksimalne meje, kje so, vidiš neke kraje, ki so potencialni za obisk. To je nek stil, dajejo pa ti tudi motivacijo.

Blaž: Tudi plezalni vodnik, se mi zdi, da je v Sloveniji dobro pripravljen, obnavljan in uporabljan kot medij. Je skoraj obvezen za plezalce, saj je notri parkiranje, pot, dostop, opozorila.

Neža: Tega se danes tudi že veliko dobi na internetu. Vsaj osnovne podatke o plezališčih.

Aleš: Po drugi strani, še dobro, da plezanje ni tako medijsko opevano, saj bi drugače bilo neomejeno ljudi in bi plezališča hitro postala obrabljena.

Neža: Vse bi bilo bolje, če bi te plezalci, ki zdaj prihajajo v ta šport, imeli nek boljši odnos do vsega.

Moderator: Nadaljujmo z nekoliko bolj celovitim vprašanjem – V kolikšni meri je plezanje pomemben vidik vaše identitete? Kaj vam daje, ste kaj spremenili?

Aleš: Začel sem bolj zgodaj vstajati.

Klemen: Saj se z vsakim športom nekoliko spremeniš. Če na primer kolesariš, boš prav tako bolj zgodaj vstal, da se ne boš vozil v vročini ob poldnevu.

Neža: Pa na primer moč. Jaz sem bila bolj šibka, nisem naredila niti enega vzgiba. Potem pa mi je plezanje pri moči pomagalo. Da napreduješ, začneš spreminjati stvari, vlagati. To je tak šport, kjer kar naenkrat začneš napredovati. In potem začneš delati vaje za preventivo ali za gibljivost, za stvari, kjer se napredek ustavi. Poznam pa tudi kar nekaj punc, ki so nehale jesti zaradi tega. Ko si lažji, ti gre namreč bolje.

Aleš: Pa uredi ti psiho, glavo.

Anita: Ali pa ti jo še poslabša. Odvisno.

Aleš: Jaz ko grem plezat, sem ugotovil, da drugih stvari ni v glavi. Pa so lahko tu še večje težave, ki jih takrat več v glavi ni. Če pa to zdaj prestaviš v drug del življenja, na primer v službo, ugotoviš, da nič ni nemogoče. Samo vse potrebuje svoj čas. Lahko ti torej plezanje dvigne moralo, lahko ti jo pa tudi podere. Nekje se ustavi, ampak moraš biti potrpežljiv. Če to preneseš na službo, v dom, pomeni, lahko vidiš, da so vse težave rešljive, potreben je samo čas in popolno osredotočenje na stvar.

Blaž: Da ti potrpežljivost, zagon, motivacijo, fokus. Če si nekaj res želiš, začneš podrežati stvari temu cilju. Tu je neka vztrajnost, ki se mi zdi prenosljiva tudi drugam. Če si tu sposoben nekaj narediti, si sposoben tega tudi pri študiju. Znaš se na nekaj bolj osredotočit. Ni pa nujno. Imaš tudi ljudi, ki so samo za plezanje in pri ostalih stvareh popustijo.

Aleš: Ja, to je lahko problem. Če bi šel jaz leto prej v alpinistično šolo, bi verjetno ponavljal zadnji letnik. Ker te tako potegne notri. Ker je to dejansko uživanje. To ni neko delo, diploma, ki jo moraš narediti.

Klemen: Je tudi nek adrenalin, ki ti je všeč.

Aleš: Tu si se sam za to odločil in si sam to želiš.

Blaž: Zdi se mi tudi, da je plezanje zelo družabno. Tudi v smislu, če plezaš z boljšimi od sebe, tudi sam plezaš bolje in težje smeri. Drugi ti pomagajo, te motivirajo, te izzivajo.

Neža: Ja, je ena taka zdrava tekmovalnost.

Klemen: Plezanje te tudi spremeni. Začneš nekoliko drugače razmišljati o stvareh.

Blaž: Plezanje, še bolj pa alpinizem, se mi zdi, da je res v glavi. Spremeni psiho, način razmišljanja. Lahko si izredno fizično pripravljen pri plezanju, ampak če v glavi nimaš razčiščeno, ne boš daleč prišel. Tu je na primer strah pred padcem, umiritev v trenutku, ko si najbolj »navit«, te stvari znaš zavestno vklopiti. Znaš drugam preusmeriti pozornost, se popolnoma zbrati. Glava ti omogoči polovico ali pa še več tvojih zmožnosti. Fascinantno je na primer to, da nekateri na »top rope« splezajo smer z oceno osem, v vodstvu pa pridejo le do tretjega sistema. To pomeni, da fizično ni problemov, ampak so v glavi.

Neža: Čeprav nekomu takemu pa je lahko potem res muka plezati. Če se obremenjuje.

Klemen: Res je, lahko je to tudi resna frustracija.

Blaž: Ravno zato se meni zdi plezanje eden izmed najbolj kompleksnih športov. Ker je potrebno tehnično plezanje, fizična in še mentalna priprava. Enakovredno so zajete vse tri komponente. Pri šprintu gre na primer za fizično pripravljenost tistih 10 sekund. Pri plezanju pa se lahko ti počutiš zelo močnega v rokah, lahko ti zdrsne ali se karkoli zgodi, pulz ti zato naraste, lahko te postane strah padca in potem se zakrčiš, ne moreš naprej. Pri tekmovalnem

športu so vsi pripravljene na vrhunski ravni, ampak za nekoga, ki mu za hip zdrsne, je lahko vsega v trenutku konec, kljub temu da je do takrat perfektno plezal.

Aleš: Jaz bi pri padcih in pri glavi malo apeliral na tečaje. Tam je po mojem vadbe tega premalo. Nekdo, ki gre prvič plezati, ne ve, kaj je padec.

Klemen: Ampak sliši, kaj se lahko zgodi.

Blaž: Če mu na primeren način to predstaviš in ga daš v idealne pogoje, se mi zdi, da se lahko veliko strahu reši.

Aleš: To vidim pri Aniti, ki se izredno boji padcev. Zato se v tistem trenutku prijemlje za vrv, se vrti, in pride dol vsa opraskana. Če bi se ona zavestno spustila, vadila in padala, bi v dani situaciji to prišlo čisto spontano.

Blaž: Res je najbolje nekoga že na začetku postaviti v tako situacijo in povedati, da huje ne mora biti.

Neža: Jaz sem šolski primer tega. Preden sem začela z Blažem, sem že več let plezala in sem za sabo imela en zelo grd padec. In tudi ko sva bila že skupaj, me je prijateljica varovala in sem prav tako grdo padla. Zato je tudi mene izredno strah. Sem ena izmed tistih, ki na »top rope« lahko marsikaj splezam, v vodstvu pa zmrznem lahko v bistveno lažje ocenjeni smeri.

Blaž: Jaz pa sem se vedno kar spustil in padel. Niti nisem oznanjal varovalcu, da bom padel.

Aleš: Je pa res da ima pri padcih in poškodbah tudi varovalec veliko zraven. Mene je prijatelj tako zategnil, ko je videl, da se tresem, da sem se zaletel v steno in zvil oba gležnja.

Blaž: Zato se meni zdi zelo pomembna naveza, s kom plezaš in da mu 100 odstotno zaupaš. Jaz imam sklop ljudi, katerim se pustim varovati brez predsodkov.

Moderator: Za konec mi povejte, ali imate kot plezalci občutek pripadnosti neki skupini, krogu, subkulturi.

Blaž: Zagotovo je tu občutek neke pripadnosti.

Klemen: Seveda, če si na alpinističnem odseku, čutiš neko pripadnost temu.

Blaž: To je krog ljudi, ki so si podobni.

Neža: Tudi veš kaj pričakovati. Na primer, če greš z neko družbo plezalcev na počitnice, veš, kaj vse se bo dogajalo. Če pa greš z družbo, ki na primer igra tenis, ali s komurkoli drugim, pa ne veš, ker jih ne poznaš, ne poznaš skupine in njihovih praks.

Klemen: Mislim, da smo tudi v svetu plezalci med sabo povezani.

Blaž: Če mi nekdo reče, da gre kampirati z nekom, ki je plezalec, je čisto drugače, kot če bi šel z nekom drugim. Točno veš, da tisti, ki pleza v bolj ali manj istih plezališčih, ve, kaj vse to kampiranje potegne za seboj.

Neža: Ve tudi, da se takrat živi od testenin in tako naprej.

Anita: Ja, ne bo se delal finega in igral čistuna.

Neža: Ve, da se lahko zgodi, da boste tudi nekje na tretjem ovinku vrgli šotor.

Blaž: Ne bo kompliciral.

Klemen: Pa tudi drugje po svetu te plezalci hitro vzamejo za svojega, bi rekel.

Blaž: Ja, ti pomagajo, se pogovarjajo. Midva z Nežo sva ravno danes pomagala nekim Italijanom v plezališču, ki so ugibali o tem, katere smeri so težke in katere ne.

Neža: Potem sem jaz stopila do njih in razložila, da to ni tako težko in grdo plezališče, kot mislijo, samo pojdite bolj proti levemu delu skale.

Aleš: Jaz sem bil zadnjič šokiran, ko sem v plezališču Kamnitnik videl Norvežane. Mislil sem si, kako so oni lahko našli prav ta Kamnitnik. Potem so mi pojasnili, da je v vodniku pisalo, da je le minuta dostopa do plezališča.

Anita: Očitno vsi plezalci približno enako razmišljamo.

Moderator: Hvala za vaše sodelovanje!